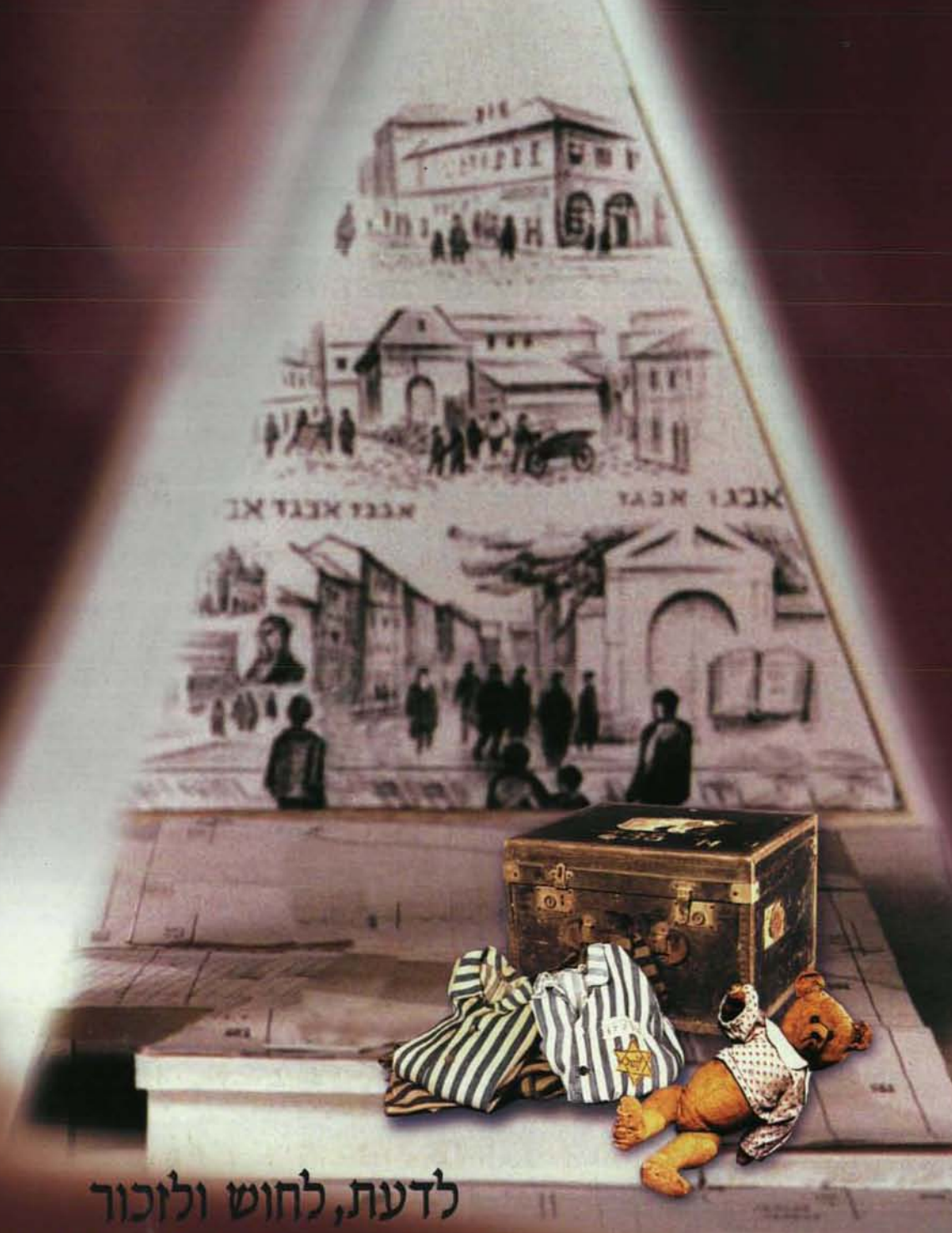

יד ושם ירושלים

גיליון 24, סתיו תשס"ב, 2001

לדעת, לחוש ולזכור

המוזאון ההיסטורי החדש

מאת שחר לזין

כחמישים ושש שנה. בסוף שנות ה-90 נודע לאלהיו ג'ורג'יו, מזכיר הקהילה היהודית של טריאסט, דבר קיומם של השקים במכתב משנת 1945 שהגיע לידי ושכתב הגנרל האמריקני אשר כוחותיו תפסו את הרכבת. במכתב ניסה הגנרל לברר מה עלה בגורל החפצים האישיים שהועברו לבית האוצר לפני שנים רבות כל כך. בעקבות גילוייו של ג'ורג'יו הפעילה הקהילה היהודית של טריאסט לחצים על ממשלת איטליה לחקירת הפרשה, ובעקבות החקירה נמצאו השקים עם הרכוש השדוד. ב-18 ביולי 1997 אישרה ממשלת

פני קרוב לשנה פנה ליד ושם הרב הראשי של טריאסט שבאיטליה, הרב אברהם אומברטו פיפרנו, בסיפור יוצא דופן על אודות רכוש יהודי שנשדד בזמן השואה והתגלה בעת האחרונה. פיפרנו סיפר על חפצים אישיים ועל פריטים בעלי ערך שנשדדו מיהודים לפני שליחתם ממחנה הריכוז לה ריזיירה (Risiera di San Sabba) לאושוויץ ושהתגלו בעת האחרונה במרתף משרד האוצר של איטליה ברומא. בשנת 1944, לקראת סוף מלחמת העולם השנייה, ניסו הנאצים להעביר ברכבת מאיטליה לברלין

- 3-2 חפצים בעלי ערך... אנושי רכוש יהודי שדוד נמסר ליד ושם
- 6-4 לדעת, לחוש ולזכור המוזאון ההיסטורי החדש
- 7-6 חינוך הכתבה המרכזית: לא רק מספר - העיסוק החינוכי בסוגיית הקרבן
- 8 כיצד נראים שישה מיליונים?
- 9 מרכז הלמידה החדש
- 10 סיפור אישי אלי זבורובסקי - איש בעל חזון מחויבים לזיכרון- האגודה האמריקנית למען יד ושם
- 11 אמנות תודה שנרשמה בעיפרון
- 13-12 חדשות ידידים
- 17-14
- 19-18

חפצים בעלי ערך.

איטליה חוק להשבת השקים לאגוד הקהילות היהודיות באיטליה. ואכן השקים הועברו לאגוד הקהילות, והוא העבירם לקהילה היהודית של טריאסט. מהפריטים הרבים שהושבו אישר נשיא הקהילה היהודית נתן ויזנפלד להעביר ליד ושם כחמישים פריטים שיבחר יד ושם לשם תצוגה במכלול המוזאון החדש הנבנה בימים אלו. הקהילה היהודית של טריאסט מתכננת להציג חלק נוסף מתוכנם של השקים במוזאון בטריאסט ועוד חלק במוזאון הממוקם באזור שהיה

שבעה שקים של חפצים שדודים, ובהם חמישה שקים של חפצים אישיים וחפצי ערך, שק של ספרי תורה ושק של שיניים תותבות. בדרך לברלין תפס את הרכבת כוח אמריקני, והשקים הועברו אל טריאסט, עיר חוף צפונית הקרובה למחנה הריכוז לה ריזיירה. בטריאסט הועמדו דברי הערך לתצוגה, אך תהליך הזיהוי נשא תוצאות מעטות מאוד. לפיכך הועברו השקים לבנק של טריאסט ומשם לאחסון במרתף משרד האוצר של איטליה, שם נשאר במשך

יליון הסתיו של יד ושם ירושלים יוצא לאור סמוך לשיאם של הימים הנוראים - התקופה הקדושה ביותר בלוח השנה היהודי המוקדשת לחשבון נפש ולכפרה. בקודת מפגש זו בין השנה שחלפה לשנה הבאה, תפילת יזכור קוראת לנו לזכור את המתים, ותפילת נעילה מעוררת בנו כמיהה רעננה וחדשה לחיים. בגיליון זה חלוקה דומה בין זיכרון לבין חיים חדשים. חלקו הראשון של כתב העת - הכתבות "לא רק מספר" ו"כיצד נראים שישה מיליונים?" - דן באופני ההנצחה לקרבנות השואה, ואילו החלק השני משלים את החלק הראשון בכתבות "לדעת, לחוש ולזכור", ו"מרכז הלמידה החדש" העוסקות בהנחלת תולדות השואה ומשמעותיה לדורות הבאים באמצעות מימוש תכנית הפיתוח "יד ושם 2001". ברוח זו של הנצחת העבר ושל הכנה לעתיד, הגיליון שלפניכם מציג את הפעילויות הנרחבות ואת ההישגים של האגודה האמריקנית למען יד ושם המציינת עשרים שנים להקמתה.

בשער: מרכיב מהדגם של המוזאון ההיסטורי החדש וחפצים מתקופת השואה מאוסף החפצים של יד ושם. דגם: חזית הראל מעצבים בע"מ
בשער האחורי: חפצים מתקופת השואה מאוסף החפצים של יד ושם

שר החוץ של ישראל שמעון פרס מביט בחפצים אישיים מטריאסט בטקס שנערך ביד ושם עם מנהלת אגף המוזאונים יהודית ענבר (מימין) ועם יושב ראש חברת האוטוסטרודות של איטליה פרופ' ג'יאנקרלו אליה ולורי.

המעטפות סומנו בסמל נאצי, ובחלק הקדמי של כל מעטפה נרשמו בכתב יד ברור המספר הקטלוגי של כל פריט, הערך הכספי שלו ובמקרים מסוימים אף משקלו.

"החפצים לא היו הדבר היחיד בעל הערך שנתגלה", ציינה ענבר, "המצב שבו נמצאו דברי הערך מעיד על הדרך האכזרית, השיטתית והמחושבת שבה שדדו הגרמנים את החפצים מקרבנותיהם. שום פריט לא נעלם מעיניהם של הגרמנים. בצד תכשיטי יהלומים נמצאו פריטים בעלי ערך כספי נמוך כגון מסגרות פשוטות למשקפיים שהוצמדה אליהן

בו מחנה הריכוז לה ריזיירה. חפצי הערך והחפצים האישיים הנותרים יימכרו לתורמים.

בקיץ 2000 ביקרו בטריאסט מנהלת אגף המוזאונים ביד ושם יהודית ענבר ומנהלת המחלקה לאיסוף חפצים חביבה פלד-כרמלי לצורך בחירת חמישים הפריטים שיועזו לתרומה ליד ושם. "בחרנו בחירה מודעת בפריטים המשקפים את הפילוסופיה של יד ושם", מסבירה פלד-כרמלי, "בחרנו חפצים שיש בהם תמונות, כתובות, תאריכי לידה - משהו שיוכל לשפוך אור על חיי האדם שמאחורי החפץ". ענבר ופלד-כרמלי התרגשו מאוד למראה תכולת

אנושי

רכוש יהודי שדוד נמסר ליד ושם

ליד ושם בטקס מרגש בנוכחות שר החוץ של ישראל שמעון פרס, נשיא איגוד הקהילות היהודיות באיטליה עמוס לוצאטו, יושב ראש חברת האוטוסטרודות של איטליה פרופ' ג'יאנקרלו אליה ולורי, נציג הקהילה היהודית של טריאסט ליביו שטיינדלר, הרב הראשי של טריאסט הרב אברהם אומברטו פיפרנו ויושב ראש מועצת יד ושם פרופ' שבח וייס. מכתבי ברכה הגיעו מראש עיריית טריאסט רברטו דיפיאזה ומראש ממשלת איטליה סילביו ברלוסקוני.

תווית המציינת את שוויים - שני מרקים גרמניים". לפני שעזבו את טריאסט, ביקשו ענבר ופלד-כרמלי להעביר ליד ושם, בצד חמישים החפצים האישיים, את המעטפות שהפריטים נשמרו בהן ואת אחד השקים שסומן בסמל נאצי. כמו כן, לשם עדות לשיטתיות הקרה שבה טיפלו הגרמנים ברכוש היהודי, ביקשו להשאיר את התוויות המסמנות את הערך הכספי אשר היו מוצמדות לכל פריט. ב-25 ביוני נמסרו החפצים האישיים מטריאסט

השקים ואף נדהמו מהארגון הקפדני של הפריטים השדודים. לדברי פלד-כרמלי, השקים היו גדולים מאוד, והיו בהם מעטפות מסודרות בסדר מופתי. תוכן היה מלא בפריטים אישיים שהוסרו מהקרבנות עם יציאתם ממחנה הריכוז לה ריזיירה והעמסתם על רכבות לאושוויץ. בחפצים האישיים היו תליונים הנושאים תצלומי משפחה, צמיד של נערה מעוטר בקמיעים מיוחדים שככל הנראה נוספו לציון כל יום הולדת, שעוני כיס, טבעת של פעוט וכלי אוכל.

לדעת, לחוש

מאת איריס רוזנברג

מ

זאון היסטורי חדש נבנה בימים אלו ביד ושם, ועצמתו תהיה ביכולתו ליצור את השילוב העדין אך המשמעותי בין מידע היסטורי לחוויה רגשית.

המוזאון ההיסטורי החדש הוא מרכיב מרכזי בתכנית הפיתוח הרב שנתי "יד ושם 2001" ונבנה כחלק מהמכלול המוזאוני החדש של יד ושם. המוזאון ישתרע על פני שטח גדול פי שלוש מהמוזאון הנוכחי, ויהיה זה מבנה לינארי שאורכו 175 מטר, רובו מתחת לפני הקרקע, ורק חלקו העליון יבלוט מעל רכס ההר ויכניס לבניין אור יום. המוזאון החדש נוצר מתוך תפיסה ייחודית אשר תתבטא בכמה דברים. ראשית, השואה תוצג בעיקר מנקודת המבט היהודית אך לא רק מנקודת מבט זו. שנית, הידע ההיסטורי יוצג למבקר תוך התמקדות בסיפור האנושי. כך יוכל המבקר לספוג מידע תוך שהוא חווה חוויה ברובד האישי-אנושי ותחושה של הזדהות עם הסיפור. שלישית, היבטים ונושאים שלא קיבלו ביטוי הולם או לא קיבלו ביטוי כלל במוזאון הנוכחי יקבלו ייצוג במוזאון החדש, למשל העולם היהודי שלפני השואה וחסידים אומות העולם. לאורך המוזאון יהיו גלריות תצוגה לפי נושאים כגון הגטאות, ההשמדה ועוד. סיפוריהם האישיים של יהודים לפני השואה ובזמן השואה יסופרו באמצעות חפצים, תצלומים, טקסטים ומצגות מחשב שבחרה ותכננה בקפידה קבוצת אוצרים. היסטוריונים ואנשי חינוך של יד ושם. בראש קבוצה זו עומדים אבנר שלו, פרופ' ישראל גוטמן, יהודית ענבר, אברהם מילגרם, חביבה פלד-כרמלי, יהודית שן-דר והמעצבת דורית הראל.

כמה סיבות ותהליכים הביאו לידי ההחלטה לבנות מוזאון היסטורי חדש ביד ושם. עולם התוכן של תולדות השואה התרחב והשתנה מאז הקמתו של המוזאון ההיסטורי הנוכחי. הידע על אודות פרקים רבים של השואה גדל, עובדות חדשות הניבו ידיעה מקיפה ופרטנית יותר של פרקים

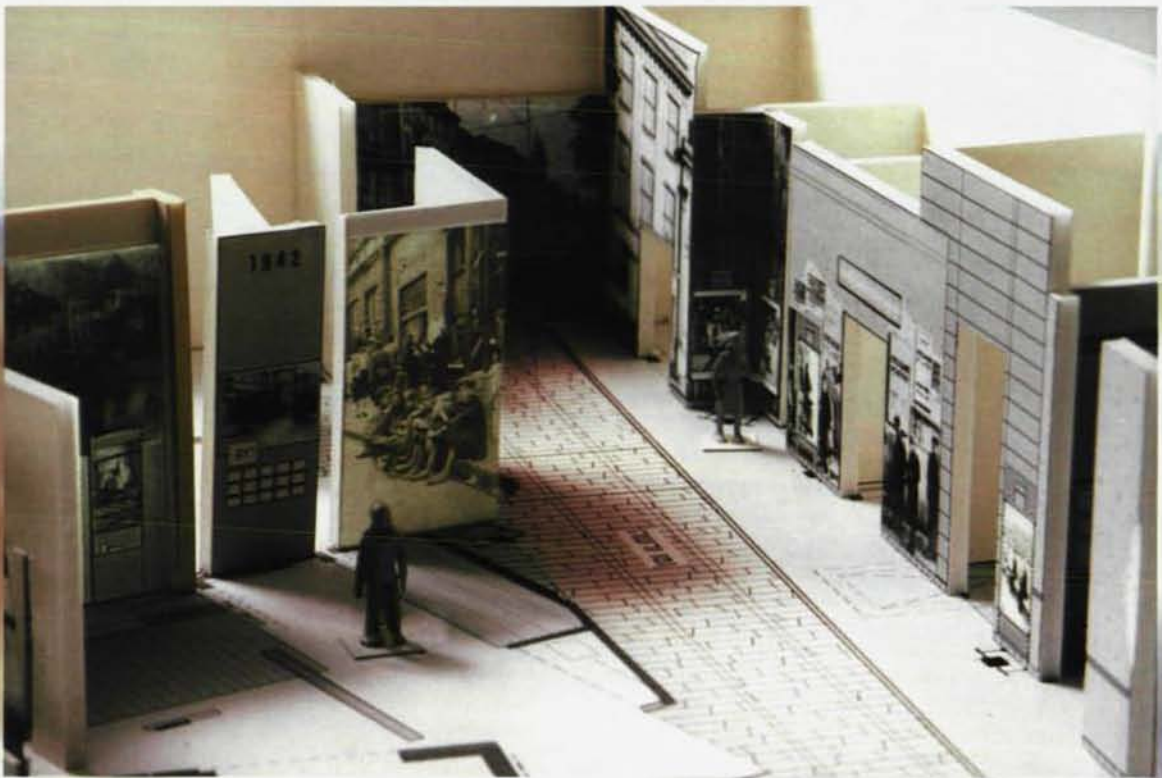
בהיסטוריה של תקופת השואה, וחומר ארכיוני נהיה נגיש. כל אלה הביאו לידי התפתחות כיווני מחקר חדשים ולידי יצירת תפיסות וגישות נוספות ושונות.

שינוי אחר בתוכן הניבה ההתעניינות ההולכת וגוברת בנושא השואה מצד יהודים ולא יהודים כאחד שאנו עדים לה בעשור האחרון. התעניינות זו מביאה עמה שאלות חדשות, זוויות ראייה שונות, אופני חשיבה ומושגים חדשים. המוזאון הנוכחי לא נדרש להתמודדות עם כל אלו. נוסף על כך, המוזאון ההיסטורי הקיים נבנה לקבל כ-300,000 מבקרים בשנה, והיום הוא צר מלהכיל את כשני מיליון המבקרים הפוקדים את יד ושם בכל שנה. אנו מצויים בפתחה של המאה ה-21, בעיצומו של עידן המידע והתקשורת. ההתקדמות העצומה של הטכנולוגיה ושל אמצעי התקשורת משפיעה גם על השפה המוזאונית. אופן ה"דיבור" של המוזאון עם קהל המבקרים בו מתעצב על פי מהפכת המדיה. המוזאון ההיסטורי הקיים ביד ושם תוכנן, עוצב ונבנה בשנות ה-70, ושפתו אינה מתאימה עוד לשנות ה-2000. הוא מספר את סיפור השואה בעיקר בעזרת תצלומים וכמעט ללא שימוש בממד בעל עצמה חזקה כמו חפצים ובמיוחד חפצים אישיים. הדבר בולט במוזאון זה במיוחד היות שהוא אינו מוזאון שמציג אוסף אלא מוזאון שמספר סיפור ייחודי בהיסטוריה האנושית. המוזאון ההיסטורי החדש יהיה בנוי על ציר תמטי-כרונולוגי, והוא יציג את קורות השואה בדרך של נרטיב מתפתח. את הנרטיב יספרו המקורות הארכיוניים והעדויות, וייעשה גם שימוש נרחב במדיה. בהצגת הפרקים המרכזיים של השואה (1939-1945) ייעשה שימוש בעיקר במוצגים מקוריים שנאספו ביד ושם במשך השנים ושנאספים בפעולה מאומצת יותר בשנים האחרונות. כל אלה צפויים להעצים את חוויית הביקור במוזאון לכדי חוויה רב חושית ומגוונת.

ו ל ז כ ו ר

ה מ ו ז א ו ן ה ה י ס ט ו ר י ה ח ד ש

הדגם בעמוד זה והסרטוט בעמ' 4 - דורית הראל מעצבים בע"מ

דגם של אחת הגלריות במוזאון ההיסטורי החדש

סיפורה של השואה הוא בראש ובראשונה סיפורו של היהודי הנרדף. שואת העם היהודי אינה רק בגדר אירוע היסטורי שהתרחש במאה ה-20, היא כרוניקה של חיים ושל מוות המורכבת מאלפי רגעים אנושיים ומפיסות חיים המצטרפים לתמונה קשה לעיכול ולהבנה.

תחומי דעת שונים ומחקרים רבים מתייחסים למכלול ההיסטורי של התקופה, וברבות השנים נבנו מאגרי מידע מגוונים, ובהם ספרים, מאמרים, מפות, עובדות, מספרים ושמות. אך האתגר החינוכי היה ועודנו הניסיון להגיע לפן האנושי והאישי שמאחורי העובדות מתוך ניסיון להתמודד עם התנפצותם ועם שיברונם של מיליוני עולמות מגוונים, תוססים ומלאי חיים שקרסו, על פי רוב לבלי שוב.

"כשעליתי ארצה אחרי מלחמת העולם השנייה, הייתי פוגש את צעירי הארץ ומאזין לשיריהם ולהגם בבחינת ראשון - כבני אדם - יהודים, שיש להם הכרה ברורה שאכן הם כותבים מגילת יוחסין חדשה, שמתחילה בהם. ובחשבי על מגילת היוחסין שנשרפה באירופה, היה לי צער כפול על בני הדור המצוין הזה של ישראלים צעירים, שבשעה שיתבגרו ויזדקנו אפשר אפילו שלא יידעו על מה הם צריכים לבכות".

דבריו אלו של אבא קובנר מבהירים את האתגר החינוכי בבואנו להורות ולהדריך את נושא השואה. אין אנו רוצים לזכור את הקרבן כקרבן. שישה מיליון קרבנות אינו רק מספר. אנו, אנשי החינוך, שואפים לחלץ את תווי פניו של האדם מתוך האנונימיות שנכפתה עליו, להציל את האדם מתוך ערמת האפר. רק כך אפשר לנסות ולהבין מה איבדנו. מתוך השקפה זו גובשה בבית הספר המרכזי להוראת השואה תפיסה חינוכית הנשענת על שלושה עקרונות.

העיקרון הראשון הוא שלימודי השואה אינם מתחילים בעליית הנאצים לשלטון אלא בעולם היהודי שקדם למלחמת העולם השנייה. ההתעמתות עם מותם של הקרבנות אינה מאפשרת לנוער בן הדור השלישי להתאבל על הקרבן או להנציחו הנצחה אישית. היכרותם של הנער או של הנערה עם הקרבן צריכה להתחיל בהיות האדם אדם, בעל שם ודמות, נושם, יוצר ומתלבט. היכרותם עמו צריכה להיות תוך העמקה בעולמו, בדפוסי חייו, בגרירת יומו התרבותית, החינוכית, האמונית והפוליטית;

רוא

פליקס בלוך (1898-1944), דיוקן של ד"ר פרידריך קריס (1870-1942), פחם על נייר, 1942

רק מספר העיסוק החינוכי ב

הבחירות התמימות שבהן, את המשברים והמבואות הסתומים שנקלע אליהם שוב ושוב ואת ניסיונותי הנואשים להגן על יקיריו ועל אהובי נפש. אנו מנסים ללמוד, לא מתוך עמדה שיפוטית אלא מתוך עמדה אוהדת, את ניסיונו לשמור על מסגרות החיים המוכרות ולקבל החלטות קשות שלא נדרש להתמודד אתן לפני המלחמה, כל זאת בסביבה של רעב, של צפיפות, של רדיפות ושל מוות. אנו מנסים להיצמד לפרטים ולקבוצות המנסים להשליט סדר והיגיון במבול הגזרות הניחת מדי יום על ראשם אל מול מערכת משומנת של רדיפה ושל שלילת אנושיות. חוסר האונים של אם המנסה להגן על ילדיה מפני הרעב האכזרי בזמן שבו לא יכלה עוד להזינם, דילמה של אב המנסה להציל את בנו מטרנספורט, התלבטותו של נער אם להצטרף ליחידות הפרטיזנים שביער ולהשאיר את משפחתו מאחור - אלו דוגמאות מועטות המסבירות את קריסת העולם של חלוקת תפקידים ברורה ומקובלת, ועם זאת הן מציגות את הדילמות היום-יומיות שהיהודים ניצבו בפניהן. תמימותם של הקרבנות אף ברגעיהם האחרונים היא המשמרת את תווי פניהם

תוך לימוד מקיף של ערכיו, של משפחתו ושל קהילתו. יש להציג להם את האדם היהודי כחלק מעם שעבר במהלך הדורות תהליכי שינוי והתפתחות מגוונים. דוגמה לעיקרון זה היא עיצוב פרקי תקליטור המולטימדיה *Eclipse of Humanity*. מבחר דמויות מתחומי דעת שונים מציגות בו קולו' יהודי רב פנים המאפשר היכרות עם עולם יהודי דינמי, מגוון, תוסס ורוחש פעילות. בחירת הדמויות משקפת את ההבנה כי בשואה אבד עולם שלם. כמו כן, הסדנאות השונות בבית הספר מאפשרות הצצה לעולם המתחבט, המתדיין והמפולג לעתים של היהודים ערב המלחמה. בתכניות הלימודים, בחומרי הלימוד ובסדנאות בית הספר, הלומד מרחיב את גבולות תודעתו במסע אל העבר המעניק לקרבן משמעות אישית ואנושית. העיקרון השני הוא העמקה בתקופת השואה המכוונת ללימוד חיי היום-יום של התקופה. לאחר שלמדנו להכיר את תווי פניו של היהודי וסרטטנו את זהותו, אנו מנסים ללוותו לאורך התקופה ובעקבות גורלו תוך ניסיון להבין את הדילמות שהתמודד עמן, את המצוקות שאפיינו את חייו בכיבוש הנאצי, את רחשי לבו, את

אירועי בית הספר המרכזי להוראת השואה - יולי-אוקטובר

- 2 ביולי סיום השתלמות לעובדי משרד החינוך - השנה נערכו ארבע השתלמויות לעובדי המשרד, שתיים מהן היו קורסי המשך על פי בקשתם
 - 10-19 ביולי סמינר למורים מ-CICAD - ארגון שוויצרי נגד אנטישמיות. המשתתפים בו הם מורים צעירים, רובם מורים להיסטוריה, הבאים להשתלמות ארוכה
 - 10-19 ביולי סמינר למורים מארצות הברית בארגונה של וולדקה מיד
 - 25 ביולי יום עיון בחסות מכללת ירושלים למורות ולמורים מרחבי הארץ מבתי ספר ממלכתיים דתיים ומהחינוך העצמאי (חרדים)
 - 26 ביולי יום עיון של סמינר בית יעקב שמטרתו היא חשיפת מורח מהמגזר החרדי ליחידות הלימוד של בית הספר
 - 27 ביולי סיום קורס מדריכים לפולין הנערך במשותף עם משרד החינוך
 - 31 ביולי יום עיון לחניכי המכללה לביטחון לאומי של צה"ל
 - 5 באוגוסט יום עיון בשיתוף אגודת יאנוש קורצ'אק בנושא "יאנוש קורצ'אק כמחנך"
 - 6 באוגוסט יום עיון ובו הרצאה וסיור לחניכי קורס מגידים וקורס מ"פים של צה"ל
 - 15 באוגוסט יום הכנה למשלחת צה"ל לפולין. במשלחת, הראשונה מסוגה, מאה וחמישים קצינים, ומדריכה בפולין היו אנשי צוות מבית הספר המרכזי להוראת השואה
 - 16-25 באוגוסט סמינר למורים ממדינת נורדהיים-ווסטפליה, גרמניה
 - 13 בספטמבר מפגש סיום של הפרויקט "ענף ירוק" לתלמידים מכפרי הנוער שלמדו במשך שנה את נושא השואה לקראת יציאתם לפולין במשלחת
 - 14 בספטמבר יידיש למתחילים ולמתקדמים - השתלמויות מורים בבית ווהלין
 - 14-18 באוקטובר סמינר למורים ממדינת ריינלנד-פפליץ, גרמניה
 - 14-26 באוקטובר סמינר למורים מדנמרק
 - 22 באוקטובר-5 בנובמבר סמינר למורים מהונגריה
 - 23 באוקטובר "זהו אדם?" - השתלמות מורים בבית ווהלין
 - 26 באוקטובר תרבות יידיש - השתלמות מורים בבית ווהלין
 - 29 באוקטובר-7 בנובמבר סמינר למורים ממדינת בווריה, גרמניה
- בחודש אוקטובר יפתחו השתלמויות שנתיים למורים ברחבי הארץ.

ואת אנושיותם:

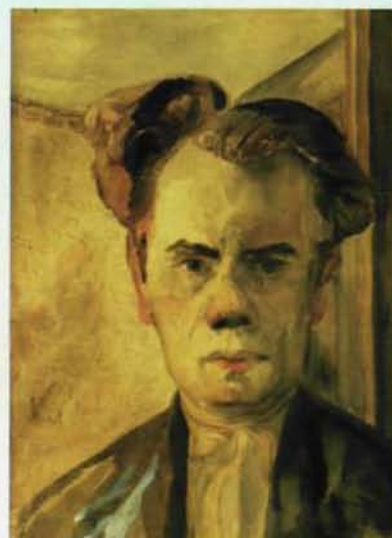
"ילדה בת ארבע המכורבלת בזרועות אביה ברכבת העמוסה, לוחשת באוזנו: 'זו הרכבת לטרבלינקה, אבא? ואומנם, הרכבת לטרבלינקה שמה קץ לפחדיה. מי שהתמזל לו מזלו, היה מוצא מקום ליד האשנב. אם היה לו ילד, היה מרים אותו על כתפו כדי שישאף אוויר. אבל הילדים היהודים המשונים הללו, מה העסיק אותם? הם ראו דברים חדשים ושאלו שאלות: 'מה זה אבא? עץ, ילדי.' 'ואבא, מה זה?' 'עשב, ילדי.' 'ואבא, מה זה?' 'זה פרח, ילד שלי' (דויד וודוינסקי). אין אנו נטלים לעצמנו את תפקיד יצירת הדילמות או ההכרעה בהן אלא שואפים להעניק הזדמנות להיכרות עם שאלת הקיום היהודי בתקופת השואה לא בססמאות אלא במושגים המקרבים את הלומד אל התקופה ואל קרבנותיה. לא עוד קרבן אנונימי הכלוא בקרון רכבת בדרכו אל מחנות ההשמדה אלא אנשים בעלי פנים, שמות, פחדים, תקוות, אנשים המזיעים בימות הקיץ הלוהטים או הקופאים בקור האירופי החורפי, אנשים המנסים להעניק משמעות למתרחש ולמצוא בו סדר מתוך ניסיון אנושי להבין את הבאות.

במסגרת עיקרון זה אנו עוסקים לדוגמה בחיי היום-יום בגטאות ולא רק במדיניות הנאצים בהקמתם, אנו מרחיבים על ניסיונות ההישרדות של האסירים במחנות ולא רק במשטר המחנות כפי שעוצב לאורך התקופה. בבואנו לעסוק בסוגיית המחבוא אנו מתמקדים במשמעויות ההסתתרות, לעתים במשך שנים, בתנאי המחבוא, בדילמות הנוצרות בו ובהשפעות הנפשיות של המחבוא על המסתתרים הנרדפים. מתוך כך עולים מדיניות הרדיפה חסרת הפשרות ויחס האוכלוסייה הסובבת ליהודים. דרך שירים, עדויות, מכתבים אחרונים שלעתים נרקו מקרון הרכבת בדרכם האחרונה של נוסעיה, חפצי אמנות וציורים אנו מנסים להבין ולקבוע אחר האדם בנתיבי גורלו לאורך התקופה.

העיקרון השלישי של בית הספר הוא שלימוד השואה אינו מסתיים ביום השחרור אלא בניסיונותיו של הניצול לשקם את חייו. מבחינת הקרבן ששרד, החזרה לחיים היא פרק משמעותי ביותר ולא מובן מאליו. מבחינה חינוכית לימודו של פרק זה מעלה שאלות מהותיות. למשל, האם לאחר אושוויץ הניצולים המעטים יכולים לתת אמון בעולם ערכים הומני המושתת על יסודות חינוכיים ותרבותיים? פילוסופים ואנשי רוח רבים נדרשו לשאלה. מגמת ההדרכה מנסה להתמודד עם שאלה זו ועם שאלות רבות אחרות על ידי העמדת איש העדות במרכזו של פרק זה - מפגש בלתי אמצעי עם אדם חי ונושם "משם", אדם המנסה להעלות לפני שומעיו רסיסי זיכרון מבית אבא ומתקופת היותו נרדף, אדם המעלה צליל חדש בשפת הדיבור ויוצק תוכן נוסף למילים ולדימויים.

המפגש האישי עם הניצול, פנים אל פנים, בתכניות מולטימדיה, בעדויות מוקלטות או בכתובים, מאפשר לילדי הדור השלישי לגעת באישיותו. הוא מאפשר את העיסוק בנושא התקומה במובנה האישי והלאומי כאחד. סיפור התקומה של ניצול השואה הוא מעין גשר בין העבר לעתיד ובמובן זה מציע נחמה פורתה. במפגש עמו יש כדי לחזק את משמעות ערכם של החיים.

בלימוד נושא הקרבן מנקודת מבט אנושית, ללא מליצות ומתוך נכונות לקבלו על חוסר האונים שלו בתקופת השואה, להבין את בחירותיו ואת ניסיונותיו להיאחז בחיים ולשמור על צלם אנוש, אנו לומדים על עולם שלם ומלא שהיה ואינו עוד, עולם מגוון, תוסס ויוצר במעגלי החיים והמוות שלפני השואה, במהלכה ולאחריה.

יעקב ליפשיץ (1903-1945), דיוקן עצמי, צבעי מים על נייר, 1943

יעקב לריזין, אני ואשתי סוניה במחבוא, עיפרון על נייר, 1942

גייית הקרבן

כיצד יכול תלמיד בכיתה ח' להבין מספר כמו שישה מיליון? וכיצד יכול כל אחד מאתנו לתפוס מספר גדול כזה? את השאלה הקשה הזאת - כיצד נראים שישה מיליונים? - העלו המשתתפים ב"פרויקט השואה" שנערך בשעות שלאחר הלימודים בחטיבת הביניים וויטוול בטנסי שבארצות הברית. שאלה זו הניעה את המשתתפים בפרויקט להירתם למשימת הנצחה מיוחדת. משימה זו משכה את תשומת הלב של התקשורת הבין-לאומית והביאה את מנהלת בית הספר לינדה הופר ליד ושם. "פרויקט השואה" החל בשנת 1998 ביזמת סגן מנהל בית הספר דייוויד סמית, ומטרתו הייתה להתמודד עם היעדר הגיוון האתני בוויטוול, קהילה

וארבע. גליטר נתקלה באתר האינטרנט של בית הספר, והיא שתרמה את המהדק הראשון. העיתונאים התעניינו מאוד במטרה החשובה של בית הספר ופרסמו מאמרים וספר על "פרויקט השואה".

בעקבות הפרסומים הללו זכתה חטיבת הביניים וויטוול לעמוד במוקד ההתעניינות הציבורית, ומהדקים החלו לזרום אליה מכל רחבי העולם. 99% מהמהדקים נשלחו עם סיפורים אישיים, ובעבור רבים משולחיהם מילא מעשה זה צורך לשתף אחרים בסיפורם.

מהדקים נשלחו מכל רחבי העולם, לרבות מאישים כגון נשיא ארצות הברית לשעבר ביל קלינטון, השחקן הנרי ויקלר וניצול השואה וחתן

פרס נובל פרופ' אלי ויזל. עד היום קיבל בית הספר כ-21 מיליון מהדקים, הרבה מעבר למספר המהדקים שביקש לאסוף.

כאשר שמע סגל בית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם על המטרה שהציבה לעצמה חטיבת הביניים וויטוול - ללמד את חשיבות "החמלה, האהבה והסובלנות" - היה ברור כי אחד מאנשי הסגל של וויטוול יוכל להפיק תועלת רבה מהשתתפות בסמינר הקיץ השנתי לאנשי חינוך דוברי אנגלית של בית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם. קורס זה התקיים השנה מסוף חודש יוני ועד אמצעי חודש יולי.

יד ושם, בשיתוף משרד החוץ של ישראל, שלח למנהלת בית הספר לינדה הופר הזמנה,

שישה מיליונים?

כיצד נראים

הכוללת את הוצאות הנסיעה והשהייה, לאחד מהמורים המרכזיים בפרויקט להגיע לירושלים ולהשתתף בסמינר.

מאחר שמחויבויות קודמות לא אפשרו לאף אחד מהמורים שהשתתפו ב"פרויקט השואה" להגיע לירושלים, השתתפה בסמינר לינדה הופר עצמה. היא חששה לעזוב את משפחתה ואת הקהילה שלה, אך אנשי הכנסייה שלה שכנעו אותה להגיע בטענה כי "חובתך לנסוע [...] זו שליחות שעליך למלא".

השתתפות בסדנאות פדגוגיות, האזנה להרצאות ולעדויות של ניצולי שואה וסיור בישראל בצד שלושים וחמישה אנשי חינוך אחרים מהעולם שהשתתפו בסמינר הקיץ של יד ושם היו ללינדה הופר חוויה מרגשת: "הדברים שנחשפתי אליהם יצרו אצלי עומס של מחשבות [...] אינני ישנה בלילות [...] עלו בי רעיונות שאוכל לממש בפרויקט", היא מסבירה. "לאחר שהגעתי ליד ושם, אני מרגישה שעל אף השאלות האין-סופיות בנושא השואה, אני מסוגלת לחזור הביתה עם מטען רב כל כך ולחלוק אותו עם הקהילה שלי".

מהדקי נייר שאספו תלמידי חטיבת הביניים וויטוול

לינדה הופר (מימין) בסמינר הקיץ של בית הספר המרכזי להוראת השואה

קטנה ופרוטסטנטית ברובה הגדול, ו"ללמד את מנהיגי המחר את ערך היכרות של שגיאות האתמול כדי להבטיח לכל עתיד טוב יותר". בתחילת התכנית היו המיעוטים האתניים היחידים בוויטוול - לשעבר עירת כורים של 1,600 נפש - חמישה תלמידים שחורים ותלמיד אחד ממוצא היספני. אף תלמיד אחד לא פגש יהודי מימיו, ולפיכך הקורס הציג לפניהם נושא שמעולם לא עסקו בו לעומק.

עם התקדמות "פרויקט השואה" ולמודעותם הגוברת של התלמידים לזוועות השואה, הם התחילו לתור אחר דרכים להנצחת קרבנות השואה ולהמחשת מספר הנרצחים - שישה מיליון. סיפור בני העם הנורווגי שבזמן השואה הצמידו מהדקי נייר לדש הבגד במחאה על מדיניות הנאצים שבה את דמיונם והניע אותם להציב לעצמם משימה - לאסוף שישה מיליון מהדקים.

עד תום השנה הראשונה לפרויקט המיוחד למח התלמידים רבות על אודות השואה אך הצליחו לאסוף רק עשרת אלפים מהדקים. ואולם כעבור זמן לא רב שמעו על כך שני עיתונאים גרמנים שהיו מוצבים בארצות הברית. הם למדו על הפרויקט מפיה של לינה גליטר דל, ניצולת שואה בת תשעים

2001 המבקשים להבטיח את המשך שליחות החינוך והזיכרון של יד ושם לדורות.

בהוראת השואה בשנות ה-2000, ובכך הוא יצטרף לשאר מרכיבי תכנית הפיתוח הרב שנתית "יד ושם"

מרכז הלמידה החדש

איור: שלום קוולר

מרכז הלמידה - מבט-על

|| אחת המטרות המרכזיות של יד ושם היא לקרב תלמידים ומבקרים מכל הגילים אל הנושא המורכב של השואה כמאורע היסטורי בטכנולוגיות ובאמצעי הוראה חדשים, מסביר יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו. לשם מימוש מטרה זו יוקם ביד ושם מרכז למידה, והוא צפוי להיפתח בשנת 2004 כחלק מהמכלול המוזאוני החדש הנבנה במסגרת תכנית הפיתוח הרב שנתית "יד ושם 2001". המרכז יאפשר גישה נוחה ומהירה למידע נרחב על אודות השואה, ומטרתו לענות על הצורך של המבקרים באתר יד ושם להרחיב תחומי עניין אשר עוררו את סקרנותם בביקורם באתר ולקבל מידע נוסף על השואה. להקמת מרכז הלמידה תרמו סטלה וסם סקורה, ידידים קרובים של יד ושם מארצות הברית.

מוקד משיכה מרכזי במרכז הלמידה יהיה מסופי מחשב מהירים שבהם יוכלו המבקרים לחקור ולהרחיב ידע לפי בחירתם. במסופי המחשב יוכל המבקר במרכז הלמידה לגשת למידע נרחב על אודות השואה לפי נושאים, למאגרים ממוחשבים של יד ושם ולערכות המולטימדיה שהפיק יד ושם. מאגרי המידע הממוחשבים שתהיה גישה אליהם יהיו מאגר השמות הממוחשב שבו כ-3.2 מיליון שמות של קרבנות שואה וארכיון התצלומים שבו כ-140,000 תצלומים ועוד.

במסופי המחשב תהיה גישה גם למסלולי הרחבה מובנים לפי נושאים כגון מסלול הרחבה על אמנות השואה, על חיי היום-יום בגטו, על צורת ההתנגדות השונות וכדומה. החוויה האינטראקטיבית של המבקר תתבטא בכך שבכל נקודה בגלישה בכל מסוף יהיו קישורים לבסיסי נתונים מתאימים ולנושאים קרובים, כך שכל מבקר יוכל להתעמק בנושאים המעניינים אותו. במסלולים יהיו סיפורים, טקסטים, תצלומים, הקלטות אור-קוליות וקטעי סרטים שיאפשרו הצגה רב חושית וייחודית של סיפור השואה על שלביו השונים. כל אלו יצטרפו לאוסף חוויותיו של המבקר באתר יד ושם.

במרכז הלמידה יהיו גם מסכים גדולים שבצדם אוזניות שמע, והם יקרינו, לפי בחירה מתפריט, דיונים של פילוסופים, של היסטוריונים ושל הוגים על נושאים מרכזיים בחקר השואה ובתוצאותיה. מרכז הלמידה צפוי להיות מוקד משיכה מרכזי למחנכים ולסטודנטים, ולכן יוצבו בו גם ערכות לימוד של בית הספר המרכזי להוראת השואה המיועדות לטווח גילים רחב, מהגיל הרך ועד מבוגרים, לעיון ולשימוש קהל המבקרים, כדי לאפשר הכרה ראשונית עם חומרי הלימוד האחרים של בית הספר. למרכז הלמידה החדש יועד תפקיד מרכזי

חברות שונות, וכיום הוא יושב ראש חברת התקשורת All America Telecommunications Inc. גם בזמן שהיה טרוד בבניית חיים חדשים באמריקה, מעולם לא שכח זבורובסקי את שורשיו היהודיים או את המחויבות שלקח על עצמו כניצול שואה: "נתקלתי במוות פעמים רבות כל כך", זבורובסקי נזכר, "עד שהגעתי להכרה שיש לי שליחות בחיים, ושליחות זו היא השליחות של הנצחה ושל סיפור אירועי השואה".

במאמץ ללמד על השואה ולהנציח את זכר יקיריו שנספו, התחיל זבורובסקי בשנת 1963 את התקשרותו עם יד ושם, רשות הזיכרון לשואה ולגבורה, ובאותה שנה יזם את ציון יום הזיכרון לשואה הראשון בארצות הברית. בשנת 1969 הוא מונה לחבר בהנהלת יד ושם ובשנת 1981 ייסד את האגודה האמריקנית למען יד ושם. "התחלנו את מאמצינו באגודה האמריקנית, מאוחדים במשאלה לדאוג לכך שזוועות השואה לא יישכחו לעולם", מסביר זבורובסקי. "תמיכתנו סייעה ליד ושם להיות

הסתתרו בלול תרנגולות קטן וצפוף, ובו נשאר עד סוף המלחמה. אנדרז'ה קולאץ', בתו סטניסלבה, בנו יוזף ורעייתו של יוזף, אפולוניה, סייעו למשפחת זבורובסקי בכל זמן שהייתם שם וסירבו לקבל תשלום שהוצע להם לאחר המלחמה כפיצוי על מעשיהם האמיצים. יוזף ואפולוניה קולאץ' זכו בתואר חסידי אומות העולם בשנת 1978, ויד ושם הכיר באנדרז'ה קולאץ' ובסטניסלבה פיקולה (לשעבר קולאץ') חסידי אומות העולם בשנת 1998.

זבורובסקי שרד בשואה עם אמו, עם אחותו, עם אחיו ועם משפחת דודו. לאחר השחרור סייע זבורובסקי במבצע "עלייה ב" (ההברחה הבלתי חוקית של יהודים לארץ ישראל שהייתה בשלטון המנדט) עד הקמת מדינת ישראל בשנת 1948. בראשית 1952 הוא היגר מאירופה לארצות הברית עם רעייתו דיאנה, לשעבר וילף, אף היא ניצולת שואה. הזוג השתקע בפורסט הילס בניו יורק, ושם החל זבורובסקי בקריירת עסקים, משגשגת לימים, לרבות עסקים בדרום אמריקה. הוא עמד בראש

ב קיץ 1943 עזב אלי זבורובסקי, אז נער בן שבע עשרה וכיום יושב ראש האגודה האמריקנית למען יד ושם, את שורות לוחמי המחתרת בארגון הלוחמים היהודים כדי להצטרף לאמו, לאחיו ולאחותו הצעירים במקום מחבואם. צעד גורלי זה בסופו של דבר הביא לידי כך ששרד בשואה.

ככלל הייתה ילדותו של זבורובסקי, יליד זרקי שבפולין וכן בכור למשפחה חסידית, ילדות מאושרת, אך עננת האנטישמיות הטילה צל על חייו עוד בצעירותו. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה התחילו הגרמנים כמעט מיד להפציץ את זרקי, וזמן קצר לאחר מכן הועברו זבורובסקי ובני משפחתו לגטו. בזמן שהותו בגטו השיג זבורובסקי מסמכים מזויפים שהעניקו לו זהות לא יהודית, והוא השתמש בהם כדי לעזוב את הגטו ולהיות לאיש קשר בין הגטו למחתרת הלא יהודית. בראשית 1943, חודשים ספורים לאחר חיסול הגטו, מצאה משפחת זבורובסקי מקלט בבית מכרים, מריה ויוזף פלאצ'ק.

אלי זבורובסקי

איש בעל חזון

לאחד מציוני הדרך המשמעותיים ביותר בהיסטוריה המוסרית של האנושות.

בצד מעורבותו ביד ושם זבורובסקי מילא וממשיך למלא תפקיד חיוני בארגונים אחרים המסורים לשימור הזיכרון היהודי ולמטרות הציוניות, כגון "שיבה יוניברסיטי" שלה תרם בשנת 1974 את הקתדרה הראשונה ללימודי השואה. נשיא ארצות הברית לשעבר ג'ימי קרטר מינה אותו לחבר במועצת זיכרון השואה של ארצות הברית, ולימים שב ומינה אותו לתפקיד הנשיא לשעבר רונלד ריגן. כמו כן, ראש עיריית ניו יורק לשעבר אדוארד קוץ' מינה אותו לחבר בוועדה הקבועה של ניו יורק לשואה.

אלי זבורובסקי הוא אדם שקורות חייו עמוסים ושהוא בעל חזון אין-סופי. יותר מכל שלל הישגיו ופועלו הוא מתגאה בשני ילדיו ליליאן ומוריס ובשבעת נכדיו, ולו הייתה ניתנת לו ההזדמנות "להראות לאבי דבר אחד בלבד שהשגתי בחיי, הייתי מציג לפניו את משפחתי: ילדים ונכדים המסורים למסורת יהודית".

אלי זבורובסקי נושא דברים ביד ושם.

אלי זבורובסקי לוחץ את ידו של האפיפיור יוחנן פאולוס השני בביקורו ביד ושם במרס 2000.

אביו של זבורובסקי, משה, סוחר עור מצליח, הופרד מהמשפחה ונשלח למחנה עבודה גרמני. הוא הצליח לברוח מהמחנה באוגוסט 1943 כדי להתאחד עם בני משפחתו במקום מחבואם, אך פולנים רצחו אותו. "פולנים רצחו את אבי אך אותי הצילו", אומר זבורובסקי, "זה מוכיח שיש להיזהר מהכללות".

זבורובסקי ובני משפחתו הוסתרו בעליית הגג של משפחת פלאצ'ק, במקום מסתור שיצר במיוחד למענם יוזף פלאצ'ק, נגר במקצועו. משפחת פלאצ'ק עשתה כל מאמץ כדי לספק לזבורובסקי ולבני משפחתו מזון ומצרכי יסוד אחרים שהיו ברשותה, וגם בת המשפחה ג'דוויגה סייעה מאוד. בחודש מרס 1978 הכיר יד ושם במריה ויוזף פלאצ'ק חסידי אומות העולם, ובחודש מאי 1985 זכתה גם ג'דוויגה בתואר זה.

באוגוסט 1944, מחשש לחשיפת מקום מחבואם, ברחו זבורובסקי ובני משפחתו מבית פלאצ'ק לבית מכרים של אביו של זבורובסקי, משפחת קולאץ', בכפר הסמוך באבאליצה. שם הם הצטרפו לששת בני משפחתם האחרים שכבר

שרים שנה חלפו מאז נאספו ניצולי שואה, בהנהגת אלי זבורובסקי, להקמת האגודה האמריקנית למען יד ושם. כיום חברים באגודה למעלה מארבעים אלף חברים מכל רחבי ארצות הברית, כל אחד מהם מחויב לזיכרון השואה. במשך שני עשורים אלו עבדה האגודה האמריקנית בשותפות עם יד ושם, רשות הזיכרון לשואה ולגבורה בירושלים, וסייעה

שפיגל עצמה נגיעה אישית במפעל זה: בנם עוזיאל נספה באושוויץ.

ההישגים המרשימים של האגודה האמריקנית באים לידי ביטוי באירועים השנתיים שהיא עורכת. אירועים אלו מושכים אליהם למעלה מאלף אורחים

הוא ג'וזף וילף. בשנת 1994 התחייבה האגודה האמריקנית להמשיך ולתמוך במימוש התכנית ובהגשמת יעדיה. עד היום גייסה האגודה תורמים לבניית המוזאון ההיסטורי החדש, בית הספר המרכזי להוראת השואה, מרכז הלמידה החדש, מרכז המבקרים החדש ועוד.

מנהלי האגודה האמריקנית, הוועד המנהל ומועצת המנהלים הבין-לאומית - המונים למעלה

מחויבים לזיכרון

האגודה האמריקנית למען יד ושם

ממאה חברים - מפקחים על מדיניות ועל תכניתיה, לרבות תכניות להוראה ולקירוב אנשים לנושא השואה. בזכות מאמצים אלו אלפי אנשים ברחבי ארצות הברית נהנים מגישה למידע מדויק על אודות השואה.

חברי ההנהגה הצעירה - קבוצת אנשים בשנות ה-20 וה-30 לחייהם - החלו בשנת 1997 בפיתוח תכנית ארוכת טווח לקידום הוראת השואה. קרולין מאסל, יושבת הראש של חברי ההנהגה הצעירה ונכדה לניצולי שואה, מציינת: "את הצטרפותי לקבוצה ואת פעילותי בה הניע רצוני שאנשים בני גילי יידעו איך חיו קרבנות השואה וכיצד מתו, וילמדו על אודות תקוותם להמשכיותה של הרוח היהודית. קיוויתי כי מורשת זיכרון השואה תספק לעולם דוגמה מאלפת לעתיד. כיום מניעים את התלהבותי למעלה מחמש מאות חברים מסורים וכישרוניים של הקבוצה אשר הקדישו את עצמם למען זיכרון השואה ולהוראתה". אלי זינגר, יושב ראש עמית, אומר במבט לאחור על צמיחת ההנהגה הצעירה: "היזמה התרחבה מעבר לכל הציפיות שלנו. הקבוצה הקטנה שלנו גדלה מאוד, ואנו מעורבים כיום מעורבות פעילה ביזמות שונות, מסמינרים למורים ועד גיבוש חקיקה בנושא הוראת השואה".

עם ציון אבן הדרך של עשרים שנה להיווסדה האגודה האמריקנית גאה לחדש את מחויבותה ליד ושם. וכך אומר יושב ראש האגודה אלי זבורובסקי: "אנו מורגלים לחשוב שהשנים החולפות הולכות ומקחות את הזיכרון, אך בכל הקשור לזיכרון השואה, אני רואה בדיוק את ההפך. נכדי הניצולים פעילים אף יותר מהוריהם. לילדי הניצולים קשה לדמיין את הוריהם חסרי אונים, אך בני הדור השלישי זכו ביתרון: הם מכירים את הסבים ואת הסבתות ומקשיבים לסיפוריהם ממרחק נפשי וללא הסתייגות. עובדה זו מחזקת את ביטחוני בעתיד יד ושם ובעתיד זיכרון השואה".

בהוראה, בהנצחה, במחקר, בגיוס תרומות ובפרויקטים מיוחדים.

בשנים הראשונות להקמתה, בתקופה שבה נושא השואה עדיין גרם לאמריקנים תחושת אי-נוחות, הייתה האגודה האמריקנית לניצולים מקום מפגש שבו יכלו לספר את סיפוריהם האישיים ולחלוק את חוויות ההסתגלות לחברה החדשה. עד מהרה החלו חברי האגודה לארח פגישות בבתיהם לצורך גיוס כספים לתמיכה ביד ושם.

עוד בשנת 1977 נפגש אלי זבורובסקי עם ד"ר יצחק ארד, יושב ראש הנהלת יד ושם דאז, לדון בצורך שבהנצחת כל הקהילות היהודיות שנחרבו בתקופת השואה. בעקבות דיון זה הוקמה בקעת הקהילות ביד ושם ונחנכה בשנת 1992, בעיקר בזכות מימון שהעניקה האגודה האמריקנית. בקעת הקהילות מנציחה למעלה מחמשת אלפים קהילות יהודיות שהיו נתונות בכיבוש הנאצי בתקופת השואה, ובמרכזה ניצב בית הקהילות, אתר המספק מידע על אודות תושבי הקהילות ועל חיי התרבות והדת היהודיים לפני המלחמה.

לאגודה האמריקנית עוד הישגים רבים, ובהם שני פרויקטים בולטים. פרויקט אחד הוא האנדרטה לחיילים ולפרטיזנים היהודים שלחמו בנאצים. האנדרטה נחנכה בשנת 1985, והיא האנדרטה הראשונה לחיילים היהודיים, לחמי הגטו והפרטיזנים, שלחמו במלחמת העולם השנייה. את הפרויקט קידמו פרנק בליימן ואלי זבורובסקי, ובראשו עמד ג'ק פומרנץ וסם סקורה. בטקס חנוכת האנדרטה נשא דברים בשם הפרטיזנים איזידור קרטן.

פרויקט אחר - "יד לילד" - נחנך בשנת 1987. מפעל זה להנצחת מיליון חצי הילדים שנספו בשואה נבנה בעזרת תרומם הנכבדה ובזכות מסירתם הרבה של אדיטה ז"ל ואברהם שפיגל ובתמיכת חבריהם. "יד לילד" מעניק למבקרים בו מכל רחבי העולם חוויה בלתי נשכחת. למשפחת מדי שנה - ניצולים ובני משפחותיהם, וכן דמויות בולטות בעולם העסקים, אנשי מפתח בקהילה היהודית, אנשי ממשל וחברי הסגל הדיפלומטי. עם הנואמים באירועים נמנים מנהיגי קהילות יהודיות ומגוון אישים מרחבי העולם. כל אירוע מלווה בפרסום אלבום תמונות זיכרון שנתי שמטרתו להמחיש את ההתמודדות עם התופעה יוצאת הדופן של השואה לאורך הדורות.

האגודה האמריקנית למען יד ושם הייתה חלוצה בהפקת סרטים עדכניים ובפרסום חדשות עדכניות על כל היבטי השואה וההתנגדות בשואה ואף הוציאה לאור את כתב העת **גבורה והתנגדות**, כתב העת הראשון והוותיק ביותר המוקדש לשואה. תכנית הפיתוח "יד ושם 2001" - פרי חזונו של יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו - נחנכה בשנת 1993, ומטרתה לפתח תפיסות חינוך חדשות ומודרניות, למחשב את ארכיוני יד ושם, לבנות מכלול מוזאוני חדש ולקדם יזמות מחקר ותיעוד חדשות. יושב ראש הקמפיין למען מימוש התכנית

חברי ההנהגה הצעירה באירוע שארגן בגלריית ארטליף בהשתתפות מנהל הגלריה רון אגם. מימין לשמאל: רנדי הלפרין, לורן ליברמן, קרולין מאסל, רון אגם, אלי זינגר ומישל נדטה

האנדרטה נחנכה בשנת 1985, והיא האנדרטה הראשונה לחיילים היהודיים, לחמי הגטו והפרטיזנים, שלחמו במלחמת העולם השנייה. את הפרויקט קידמו פרנק בליימן ואלי זבורובסקי, ובראשו עמד ג'ק פומרנץ וסם סקורה. בטקס חנוכת האנדרטה נשא דברים בשם הפרטיזנים איזידור קרטן. פרויקט אחר - "יד לילד" - נחנך בשנת 1987. מפעל זה להנצחת מיליון חצי הילדים שנספו בשואה נבנה בעזרת תרומם הנכבדה ובזכות מסירתם הרבה של אדיטה ז"ל ואברהם שפיגל ובתמיכת חבריהם. "יד לילד" מעניק למבקרים בו מכל רחבי העולם חוויה בלתי נשכחת. למשפחת

למחנה בוכנוולד הגיע אלפרד ישראל גליק בסוף ינואר 1945. היה זה לאחר מסע של שבועיים במסלול של מעל ארבע מאות ק"מ ממחנה בת של אושוויץ, יאבז'נו. האסירים הובלו ברגל ובקרונות רכבת פתוחים בחורף קר ומושלג במיוחד. ישראל היה אחד מרובות המשתתפים בכורח בצעדות המוות. זה הכינוי שניתן למסע התלאות של שיירות אסירים במשמר כבד ותוך התעללות שארגנו הגרמנים עם פינוי מחנות הריכוז בשלהי מלחמת העולם השנייה. מספר המפונים מיאבז'נו היה כארבעת אלפים אסירים, רובם יהודים. עם הגיעם לבוכנוולד נותרו כשש מאות בלבד, האחרים לא עמדו בתלאות הדרך והתמוטטו.

את פני הבאים לבוכנוולד קיבלה חוליית החיטוי, והיא "הטבילה" את האסירים בחומרי הדברה. משם נשלחו אל הבלוק. את הזמן בין ארוחות המרק הדלוח שהוגש להם, בילו בשיחות ובסיפור קורות חייהם. ישראל שיתף את חבריו בקורותיו: החל בהיותו חלוץ בהכשרת נוער תנועת המזרחי בדנמרק בשנים 1939-1943, דרך ניסיונו הכושל להגיע לפלסטינה באמצעות רכבת המובילה חלקי מכונות לטורקיה וכלה בתפיסתו ובכליאתו במחנה ההשמדה אושוויץ. כששמע אחד מעמיתיו לבלוק את קורותיו, גלה את אוזנו וסיפר לו כי באחד ממתחמי מחנה בוכנוולד נמצאת קבוצה של דנים. ישראל תהה אם מדובר ביהודים, ואם לא מה מעשיהם במחנה זה. מאוחר יותר התברר לו כי הייתה זו קבוצה קטנה מתוך כאלפיים שוטרים דנים שאסר הגסטפו בקופנהגן ב-19 בספטמבר 1944. זאת, על פי גרסת הגרמנים, מאחר שלא עשו די כדי לפזר את ההפגנות נגד הנאצים שהתקיימו באותו יום בעיר. כעונש על אזלת ידם החליטו הגרמנים לאסור את כל שוטרי המשמרת ולשלחם ל"חינוך מחדש" במחנות הריכוז על אדמת גרמניה. חלק מהם הגיעו לבוכנוולד.

עד מהרה גמלה בלבו של ישראל ההחלטה לנסות וליצור קשר עם אותם השוטרים הדנים. זאת על אף מרחק של מאות מטרים בין הצריף שלו למתחם הדנים, מרחק עצום במושגים של אסיר יהודי בבוכנוולד. יום אחד עלה הדבר בידו, והוא הגיע עד פאתי המתחם ועמד סמוך לגדר. משם ראה קבוצה של גברים בעלי חזות דנית ברורה העוטים מדים כהים ללא דרגות וחובשים

כובע של שוטרים. ישראל התקרב לגדר ובירכם בדנית. האסירים הופתעו והביטו בו בהשתאות. מראהו היה כמראם העלוב של כל אסירי המחנה היהודים. לאחר שנתיים של עבודות כפייה במחנה וצעדת המוות הוא היה כחוש, מורעב ועטוי בלויי סחבות גם בחורף הכבד. אחד האסירים הדניים נבהל וקרא לממונה. לימים נודע לישראל כי שמו של הממונה קניג. הלה חקר אותו, וישראל סיפר לו את קורותיו. קניג ביקש מישראל לחכות וחזר

התאוששותו הגופנית בשבועיים שבהם שהה במחנה. ידיו של ישראל רעדו, והוא רצה להודות לדני על נדיבות לבו, אולם הדמעות חנקו את גרונו. מאז אימצו הדנים את ישראל, והוא שב לנקודת המפגש מדי יום כדי לקבל מהם מזון. השוטרים הדנים קיבלו את חבילות הצלב האדום הדני, ולכן היה להם די מזון לחלוק גם אתו. אולם יש לזכור כי לו היו מפקדי המחנה יודעים על כך, היה עונשם כבד, שכן הייתה זו הפרה בוטה של

קבוצה

ש נ ר ש מ ה

פקודות השומרים הגרמנים. לכן את מנות המזון שקיבל ישראל הוא הסתיר מתחת לחולצתו, הבריח אותן אל הצריף וחלק אותן עם חבריו. הדנים שמחו לראות כי מנות המזון החזירו לישראל את כוחותיו וכי מצב רוחו השתפר לבלי הכר. התקווה לשרוד נהייתה ממשית.

באחד הימים, עת ביקר ישראל בבלוק 17 של הדנים, ביקש ממארחיו עיפרון ונייר. הוא ביקש להודות להם על נדיבות לבם, אך כל מה שהיה יכול לחלוק עמם היו כישרונו לציור וזיכרונותיו ממולדתם דנמרק, הרי רכוש של ממש לא היה ברשותו. לכן העלה על הנייר את מראה חוות האיכר ששהה בה, דיסגורד. באיור אחר צייר כרכרה רתומה לסוס מול בניין עיריית קופנהגן בתוספת חרוז משיר ילדים דני. ימים ספורים לאחר מכן נשלח, כמו האסירים היהודים האחרים, למצעד מוות נוסף, ובסופו שחררה אותו פלוגת חיילים צרפתיים.

כעשרים שנה לאחר השחרור תכנן ישראל

ישראל גליק במפגש במשטרת קופנהגן בקיץ 1963 עם השוטרים שהצילו את חייו. בתצלום: ישראל גליק (משמאל), השוטר ניבו פרדריקסון (ראשון מימין) והשוטר קניג (שני מימין)

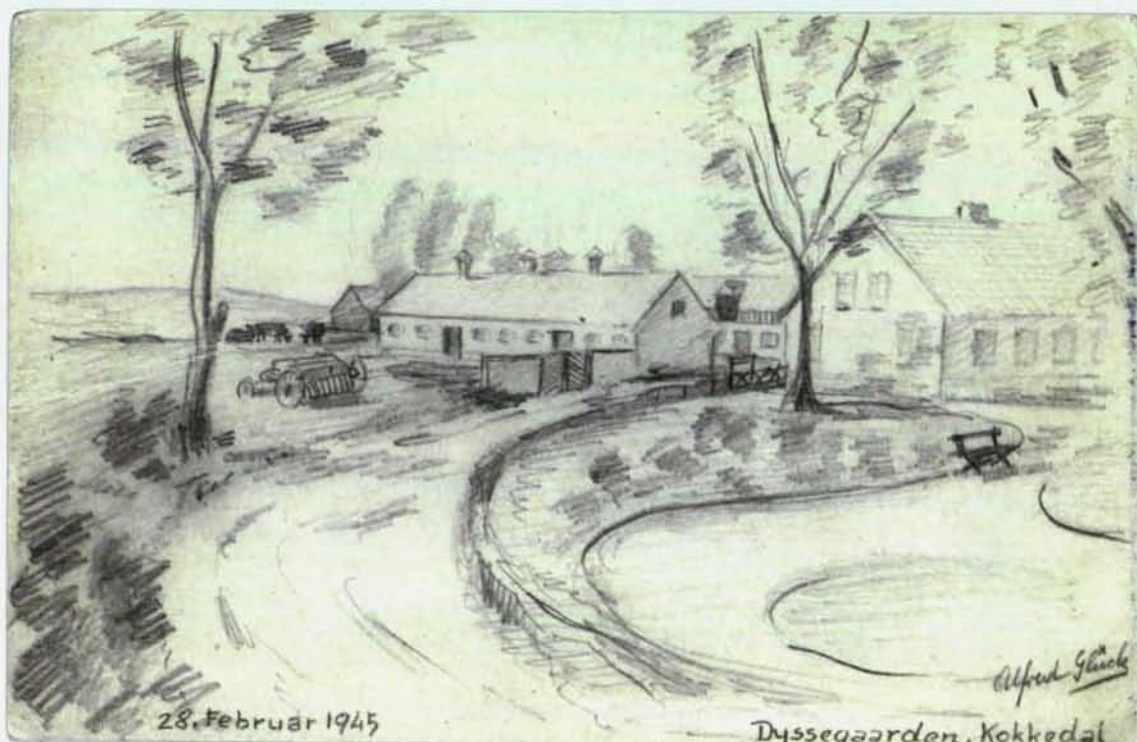
כשבידו פחית שימורים ובה מעט מרק ומעיל צהוב שפס אדום צבוע בצבע שמן על גבו. לישראל היו אלו שתי תשורות שערך לא יסולא בפז. הן נתנו לו סיכוי של ממש לשרוד בימים הבאים. המעיל הגן עליו מפני הקור העז, והאוכל הביא לידי

עם אשתו מרתה, בפעם הראשונה, מאז עזב את אדמת דנמרק ב-1943, לשוב ולבקר בחווה ששהה בה. בדיוק באותה עת פנה אליו עיתונאי דני וביקש לפרסם כתבה על היהודים שעברו הכשרות אצל איכרים דנים בתקופת הכיבוש הנאצי. משסיפר לו ישראל על קורותיו הייחודיים במחנה בוכנוולד, מיד נרתם העיתונאי למשימה לארגן מפגש בין ישראל לבין השוטרים הדנים שהצילו את חייו. המפגש המרגש היה במשטרת קופנהגן בקיץ 1963 בנוכחות רבים ממאה ושישה השוטרים שהיו כלואים אז בבוכנוולד. השוטרים סיפרו לו כי חיפשו אחריו בדנמרק לאחר המלחמה, ומשלא מצאו אותו בחווה, חשבו כי לא נמנה עם השורדים. מה רבה הייתה הפתעתם ושמחתם לקבל כעשרים שנה לאחר מכן מכתב המזמינם למפגש עם ישראל אלפרד גליק וללמוד כי הוא בין החיים.

בינואר 2001 קיבל ישראל מעטפה לביתו, ובה מכתב מן השוטר ניבו פרדריקסון בזו הלשון: "כפי שאתה רואה צירפתי את שני הרישומים שנתת לי בזמנו בבוכנוולד. אני חושב שעליהם להיות במוזאון יד ושם. הם מעוררים בי תמיד זיכרונות כשאני מתבונן בהם. לכן העובדה כי הם יזכו למשכן קבע במוזאון יד ושם משמחת אותי עד מאוד".

הבלתי ייאמן קרה: ישראל גליק שרד וכך גם הרישומים. סיפור הישרדותם ותחמתם ליד ושם בחורף 2001, כמו יצירות אמנות רבות אחרות באוסף מוזאון יד ושם, מאיר את קורות השואה. הרישומים הם עדות חיה לאותם יחידים אשר שמרו על צלם אנוש בנסיבות הנוראות של אז. בזכות יחיד סגולה שכמותם ניצלו חייו של ישראל גליק.

הכתבת היא האוצרת הבכירה במוזאון לאמנות ביד ושם.

אלפרד גליק, חוות דיסגורד, עיפרון על נייר. צויר במחנה בוכנוולד, פברואר 1945

ב ע י פ ר ו

אלפרד גליק, כרכרה רתומה לסוס, עיפרון על נייר. צויר במחנה בוכנוולד, 1945

ועידת התביעות מציינת יובל להיווסדה מאת ליסה דוידסון

ה שנה חל יובל להיווסדה של ועידת התביעות. את הוועידה ייסדו נציגים של עשרים ושלושה ארגונים יהודיים ארציים ובין-לאומיים מניו יורק. ב-3 באוקטובר 1951 הכריז יושב ראש עמית לשעבר של הסוכנות היהודית ונשיא הקונגרס היהודי העולמי ד"ר נחום גולדמן ז"ל על ייסוד ועידה של ארגונים יהודיים לצורך דיון בפיצויים לקרבנות יהודים של רדיפות גרמניה הנאצית. עם הקמת ועידת התביעות קיבל על עצמו ד"ר גולדמן את תפקיד הנשיא. שאול כגן, היום יועץ מיוחד, מונה למזכיר הראשי.

בראשית פעולתה ניצבו בפני ועידת התביעות שתי מטרות עיקריות: "השגת כספים לצורכי סעד, שיקום ויישוב מחדש של קרבנות יהודים לרדיפות הנאצים וסיוע בבנייה מחדש של קהילות ושל מוסדות יהודיים שהרסו הנאצים", ו"השגת פיצויים בגין נזקים שנגרמו לקרבנות אינדוידואליים של רדיפות הנאצים והשבה של רכוש שהחרימו הנאצים".

המזכיר הראשי הראשון של ועידת התביעות שאול כגן (מימין) והנשיא הראשון של ועידת התביעות ד"ר נחום גולדמן ז"ל בפגישה בשנת 1958

אף שהמנדט המקורי שניתן לוועידת התביעות היה משא ומתן עם ממשלת גרמניה, בשנת 1953 ייסדה ועידת התביעות את הוועדה לתביעות יהודים מאוסטריה לקבלת פיצויים בעבור קרבנות הנאצים מממשלת אוסטריה. במשך השנים חתרה ועידת התביעות להשגת פיצויים גם ליהודים שהועסקו בעבודות פרך.

למן הקמתה נשאה ונתנה ועידת התביעות על כעשרים וארבעה הסכמים שונים עם ממשלת גרמניה וממשלת אוסטריה ועם ארגוני תעשייה במדינות אלו. הסכמים אלו הניבו פיצויים ליותר מחצי מיליון ניצולי שואה. כמאתיים אלף ניצולים מקבלים כיום תשלומים באמצעות תכניות שוועידת התביעות עמלה על השגתן, והיא עצמה אף ממונה על חלוקתם הישירה של חלק מהתשלומים. בישראל כארבעים אלף ניצולים מקבלים קצבאות ממשרד האוצר. נציג ועידת התביעות בישראל הוא אברהם פרסלר.

ההצלחות של ועידת התביעות - בראשות נשיאה משנת 1982 הרב ד"ר עזריאל מילר וסגן הנשיא משנת 1999 גדעון טיילור - הביאו לידי הענקת פיצויים בשווי כולל של למעלה ממאה מיליארד מרקים גרמניים לקרבנות יהודים של רדיפות הנאצים. 80% מכספי הוועידה מוקצבים לארגונים המסייעים לניצולים, ויתרת הכספים מיוחדים לחינוך, למחקר ולתיעוד השואה.

הקמת יד ושם היה אחד המפעלים הראשונים של ועידת התביעות בישראל. בשנת 1953 מימנה הוועידה 50% מפעילותו והייתה הגורם המכריע בהקמת הבניין הראשון של יד ושם בשנת 1957. ועידת התביעות התחייבה לגייס שלישי מהעלות הכוללת של פרויקט הפיתוח הרב שנתי של יד ושם "יד ושם 2001", ובמסגרת זו הוועידה היא התורמת המרכזית לבניין הארכיון והספרייה ביד ושם. ועידת התביעות, שותפה אסטרטגית, ממשיכה במימון תכניות המחקר, התיעוד והחינוך של יד ושם, ולפיכך יד ושם הוא המוסד העיקרי והגדול ביותר הנהנה מתמיכתה.

ועידת התביעות תמכה וקידמה את יד ושם כמרכז החלוצי והמוביל להנצחה ולתיעוד השואה, ואת פועלה זה יציין אירוע בסוף חודש נובמבר במסגרת חגיגות היובל להיווסדה. את האירוע יארגנו במשותף יד ושם ושלושה מוסדות נוספים הזוכים למימון של ועידת התביעות: בית לוחמי הגטאות למורשת השואה והמרד על שם יצחק צנלסון; משואה - יד לחברי תנועות נוער ציוניות בשואה ובמרי - המכון ללימודי השואה; ומורשת - בית עדות על שם מרדכי אנילביץ' - מרכז להוראת השואה.

"הפילוסוף כעד" - כינוס בין-לאומי

ד ושם, היברו יוניון קולג', האוניברסיטה העברית בירושלים ו-Stiftungsfonds Deutsche Bank ישתפו פעולה לקיום כינוס בין-לאומי בימים 18-20 ביוני לציון יום הולדתו השמונים וחמישה של פרופ' אמיל ל' פקנהיים.

פרופ' אמיל ל' פקנהיים

פקנהיים נולד בשנת 1916 בהאלה שבגרמניה ושרד בתקופת מעצר קצרה במחנה הריכוז זקסנהאוזן. בשנת 1940 היגר לקנדה והתגורר בה כמה עשרות שנים. שם הוא הוסמך לרבנות וקנה לו מעמד של פילוסוף יהודי חשוב שהתמקד בעיקר בנושא השואה. כיום הוא מתגורר בישראל.

הכינוס - "הפילוסוף כעד: פילוסופיה יהודית אחרי השואה" - נפתח בקבלת פנים ובמושב ביד ושם שבראשו עמד פרופ' יהודה באואר, יועץ מדעי במכון הבין-לאומי לחקר השואה. את ההרצאות המרכזיות נשא פרופ' פרנקלין ליטל ופרופ' פקנהיים עצמו. ליטל דיבר על "השואה: טרגדיה ליהודים ומשבר אמינות לנוצרים", ונשא הרצאתו של פרופ' פקנהיים היה "לזכר ליאו בק והוגים יהודים אחרים בזמנים החשוכים: פעם נוספת 'אחרי אושוויץ, ירושלים'".

שני ימי הדיונים לאחר מכן כונסו בהיברו יוניון קולג' ובאוניברסיטה העברית בירושלים, וניתנו בהם הרצאות מפי חוקרים ואנשי אקדמיה בולטים, בהם עורך **קובץ מחקרים** של יד ושם דוד זילברקלנג ועמית מחקר לשעבר במכון הבין-לאומי לחקר השואה פרופ' גרשון גרינברג.

ערב לזכרו של ק. צטניק

ב 5 בספטמבר נערך באודיטוריום יד ושם ערב לזכרו של ק. צטניק (יחיאל די-נור), ניצול שואה וסופר, אשר הלך לעולמו בחדש יולי.

עדותו הדרמתית במשפט אייכמן וספריו של ק. צטניק צרובים בזיכרון הקולקטיבי היהודי והישראלי בעצמה שאין לה שיעור, וספריו תורגמו לשפות רבות ונמכרו בעותקים רבים ברחבי העולם.

את הערב לזכרו פתח יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו, ונשאו בו דברים אהרון אמיר, אריה (לובה) אליאב ובתו של ק. צטניק דניאלה די-נור. השחקן יוסי בנאי קרא מתוך **פתוח סגור פתוח** של יהודה עמיחי, ונערך דיון בהנחיית פרופ' עוזי שביט מאוניברסיטת תל אביב בכותרת "להיות להם לקול" על יצירתו הספרותית של ק. צטניק. בדיון השתתפו פרופ' יגאל שוורץ מאוניברסיטת בן גוריון בנגב, ד"ר חנה יבלונקה מאוניברסיטת בן גוריון בנגב, ד"ר איריס מילנר מאוניברסיטת תל אביב והמשורר מירון איזקסון.

השתלמות מורים ראשונה באינטרנט

ב ית הספר המרכזי להוראת השואה הפיק השתלמות מורים ראשונה באינטרנט בנושא השואה. באמצעות האינטרנט יוכלו מורים ללמוד מבינם ובזמנם החופשי. ההשתלמות - "אקורד של כאב ותקווה" - עלתה לרשת האינטרנט בראשית חודש אוקטובר, ועניינה קהילת סטניסלבוב וקורותיה בתקופת השואה. קורות יהודי סטניסלבוב יילמדו כסיפור המייצג תופעות ותהליכים היסטוריים נרחבים וגם כסיפור ייחודי.

השתלמות המורים בנויה משנים עשר שיעורים ומיום עיון מקדים אחד ביד ושם. מטלות ההשתלמות תישלחנה בדואר האלקטרוני, וסוגיות יועלו לדיון בפורומים באינטרנט. ההשתלמות מוכרת במשרד החינוך לצורך גמול השתלמות של חמישים ושש שעות. הקורס מתבסס על מגוון מקורות, והם יהוו את מרבית חומר הלימוד. נוסף על מגוון מחקרים ותעודות היסטוריות, ליקט צוות הקורס - בארכיון יד ושם ובמקומות אחרים - מאות תמונות מתאימות ועדויות רבות של ניצולים מסטניסלבוב ומהסביבה. עוד במאגר המידע של הקורס ציטוטים מספרות הנצחה שכתבו יוצאי הקהילה ומיומנים. שני יומנים מגטו סטניסלבוב תורגמו במיוחד לקורס זה, וכל החומרים יהיו בעברית.

הלב מתגעגע לשירה האת קובי ריבלין

ב ית ווהלין, שלוחת בית הספר המרכזי להוראת השואה של יד ושם בגבעתיים, ותאטרון "ידישפיל" בהנהלתו של שמואל עצמון גיבשו תכנית לשילוב המחזה **געבירטיג** בגרסה מקוצרת של שבעים דקות בסופם של עשרים ימי עיון ייחודיים בשנת הלימודים הנוכחית בבית ווהלין. כמו כן, בהעלאה נפרדת של המחזה תהיה הקדמה של צוות יד ושם, ואחרי המחזה יערכו דיון ושיחה עם שחקניו.

מחזהו של יהושע סובול **געבירטיג - א הארץ וואס בענקט נאך לידער** (הלב מתגעגע לשירה), מבוסס על יצירתו של מרדכי געבירטיג, מגדולי המשוררים והמלחינים בידיש, ועל סיפורה של העיירה היהודית (השטעטל) שעל הוויי חייה כתב געבירטיג מאות שירים בשנות ה-20 וה-30 של המאה ה-20. במחזה יוקרן תרגום סימולטני לשפה העברית, וישולבו בו דברי קישור נוספים בעברית.

תכנית ייחודית זו מוצעת לתלמידי החטיבה העליונה בבתי הספר התיכוניים באזור תל אביב והמרכז, והיא מיועדת בעיקר לתלמידים שייצאו במשלחות לפולין ולתלמידים הלומדים יידיש. במילים, במשחק, בריקוד ובצליל, המחזה פותח לפני בני הנוער צוהר לעולם היהודי שחרב ומאפשר לצופה הצעיר להכיר את תמונת עולמם של צעירים יהודים שחיו בתקופה זו ואת התלבטויותיהם באשר לשמירת זהותם העצמית כיהודים וכציונים בזמנים של משבר כלכלי ושל אנטישמיות. שיריו של געבירטיג היו ללהיטים בכל מזרח אירופה, אך הם נשמעים גם בימינו ומלווים אותנו בשמחות ובכאב, במיוחד השיר **העיירה הנוערת**. שיר זה נכתב בשנת 1938, והוא מהשירים המזוהים ביותר עם השואה. המחזה **געבירטיג** נותן הזדמנות נדירה לשמוע את השירים בשפתם המקורית, יידיש, ולאפשר לבני הנוער בישראל לטעום מתרבותו של עולם יהודי עשיר זה שחרב בשואה, עת הייתה היידיש שפתם של מיליוני יהודים באירופה.

המחזה הוא הפקה מוזיקלית רבת משתתפים - שנים עשר שחקנים, ארבעה נגנים ואנשי במה אחרים. גיבוריו הם וועלוול ובערל, שתי דמויות שהמשורר מרדכי געבירטיג החל לפתח לפני שנרצח בגטו קרקוב, היוצאים לחפש את מוצאם ואת קרוביהם. בדרכם הם פוגשים גלריה עשירה של טיפוסים עממיים, בהם עשירים ועניים, רבנים ופרחחים חסרי כול ועוד רבים אחרים. בין שלל הטיפוסים הצבעוניים שבמחזה השניים מוצאים את קרוביהם ואת חבריהם, והם עוקבים אחריהם בתמונות של חיי היום-יום וברגעים דרמטיים עד שהם נבלעים במערבולת הנוראה של המלחמה ששמה קץ לעולמו של המשורר געבירטיג ושל גיבוריו.

תלמידים שצפו במחזה לאחר שובם מן המסע לפולין שבו סיירו בשרידי הקהילות בפולין העידו שהצפייה בהצגה השלימה להם חסך רגשי ותרבותי על העולם היהודי שחרב, וכך ניסח זאת אחד מהם: "הדברים התיישבו לי בסדר הנכון כשהבנתי את מה אנחנו מבכים - את התרבות היהודית העשירה שהייתה לפני השואה".

הבהרה: בית ווהלין, שלוחת בית הספר המרכזי להוראת השואה של יד ושם בגבעתיים, הוקם כשלושה של יד ושם בשנת 1975 ביזמתה של חנה נוסנבלט, והיא ניהלה אותו בשבע שנותיו הראשונות.

צילום: אריה שרון

גדי יגיל (מימין) ויעקב בודו במחזה געבירטיג

צילום: אריה שרון

שחקני תאטרון "ידישפיל" מציגים את המחזה געבירטיג

מלגות מחקר

ד ושם מעניק מדי שנה מלגות לתלמידי מחקר הכותבים עבודות מ"א ועבודות דוקטורט על השואה. המלגות מוענקות מקרנות שייסדו ברובן ניצולי שואה כדי להנציח את זכר יקיריהם, לעודד את חקר תקופת השואה ולהנחיל את זיכרונה לדורות הבאים.

עידוד המחקר בנושא השואה הוא משימה שקיבל על עצמו יד ושם מתוך אמונה והכרה בצורך להניח תשתית רחבה ומעמיקה של ידע ושל פרשנות הידע לדורות הבאים.

השנה מצאה לנכון הוועדה המדעית המייעצת של יד ושם להעניק מלגות לשמונה עשר סטודנטים הלומדים באוניברסיטאות בארץ וכותבים עבודות שעומדות בקריטריונים שקבעה הוועדה.

אייל זנדברג מהאוניברסיטה העברית מקבל את המלגה מנציג הקרנות יוסף מרגלית.

הטקס לחלוקת המלגות נערך ב-19

ביוני ביד ושם. הוא נפתח בדברי ברכה חמים שנשא פרופ' דן מכמן, ההיסטוריון הראשי של יד ושם, ונחתם בהצאה על "המקורות לחקר יד ושם" שנשא בועז כהן, ממקבלי המלגות.

אלה הזוכים במלגות (לפי סדר אל"ף-ב"ת): מיכאל באלף מהאוניברסיטה העברית, גליה גלזר מאוניברסיטת בן גוריון בנגב, דבורה גלר מאוניברסיטת בר אילן, אייל זנדברג מהאוניברסיטה העברית, ליאורה טוקאיר מאוניברסיטת בר אילן, בועז כהן מאוניברסיטת בר אילן, ויטולד מדיקובסקי מהאוניברסיטה העברית, אברהם מילגרם מהאוניברסיטה העברית, אליוט נידם מהאוניברסיטה העברית, דניאל עוזיאל מהאוניברסיטה העברית, שלום פיטרו מאוניברסיטת בר אילן, רונית פישר מאוניברסיטת חיפה, אילה פלזנט-פליט מהאוניברסיטה העברית, מנואלה קונסוני מהאוניברסיטה העברית, שרון קנגיסר-כהן מהאוניברסיטה העברית, פרומינה שחורי מאוניברסיטת תל אביב, נעמה שי"ק-איתן מאוניברסיטת תל אביב ומרגלית שלאין מאוניברסיטת תל אביב.

העבודות עוסקות בנושאים מגוונים ומתמקדות בין השאר בגטאות, בילדים, ביהודי רומניה, ביהודי איטליה ובחקר השואה בארץ.

לקבלת טפסים למלגות מ"א ודוקטורט לשנת תשס"ב יש לפנות למזכירות המכון הבין-לאומי לחקר השואה בטלפונים 02-6443480, 02-6443507.

יום זיכרון לשואה יצוין בסלובקיה בפעם הראשונה מאת ליסה זיידטון

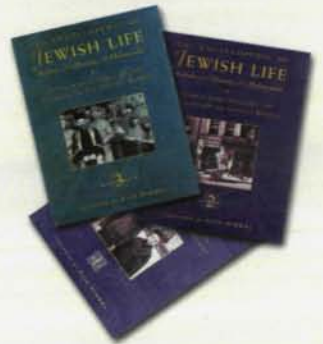
ה רפובליקה הסלובקית ציינה ב-9 בספטמבר השנה בפעם הראשונה את יום השנה לציין השואה והשנאה על רקע גזעי בחסות רודולף שוסטר, נשיא הרפובליקה הסלובקית. הנשיא שוסטר הכריז על כוונתו לקיים יום זיכרון לשואה בביקור מרגש שערך ביד ושם בחודש פברואר 2000.

ב-9 בספטמבר 1941 נחקקו החוקים הסלובקיים נגד היהודים, והם נועדו לקבוע את סיווג היהודי (Zidovský Kodex, חוק מספר 198).

אירועי ההנצחה המרכזיים נערכו בימים 6-10 בספטמבר בבירתה של סלובקיה, ברטיסלבה, ובבנסקה ביסטריצה, מרכז ההתקוממות הלאומית הסלובקית. (בשנת 1944 נכשלה ההתקוממות נגד הממשלה הפרו-נאצית של יוזף טיסו, ועקב כך נשלחו למותם אלפי יהודים ופרטיזנים.) במסגרת אירועי ההנצחה היה סמינר בנושא "שנאה גזעית בהיסטוריה ובהווה", הוקרנו סרטים, נפתחה תערוכה ששמה "ישראל ואנחנו" במוזאון להתקוממות הסלובקית הלאומית בבנסקה ביסטריצה, והוצג בול דואר "חסידי אומות העולם". ב-10 בספטמבר נערך טקס הסרת הלוט מפסל הנושא את השם "פיוס", ולאחריו נערך טקס הנחת זרים לזכר קרבנות השואה.

ד"ר שמואל ספקטור (עורך ראשי), ג'פרי ויגודר ז"ל (עורך מייקן), האנציקלופדיה לחיי היהודים לפני השואה ובשואה, יד ושם ירושלים, ניו יורק יוניברסיטי פרס, ניו יורק 2002, 1,850 עמודים. (אנגלית).

האנציקלופדיה לחיי היהודים לפני השואה ובשואה מציגה 6,500 קהילות יהודיות שהיו נתונות בשלטון הנאצים, דברי הקדמה מאת חתן פרס נובל וסגן יושב ראש מועצת יד ושם פרופ' אלי ויזל ורקע היסטורי מאת העורך הראשי ד"ר שמואל ספקטור על

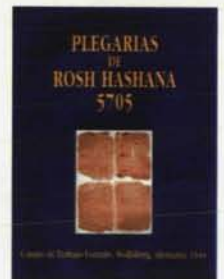
התפתחות מושג הקהילה היהודית בגולה.

באנציקלופדיה שלושה כרכים, והיא גרסה אנגלית מקוצרת ומעודכנת של שלושים כרכים בעברית (חלק מהם טרם פורסמו) של פנקסי הקהילות של יד ושם. כל ערך מפרט את ההיסטוריה של קהילה יהודית למן הקמתה ועד היום תוך שימת דגש מיוחד בגורל היהודים בשלטון הנאצים.

באנציקלופדיה שש מאות תמונות שלא פורסמו עד היום המתארות את חיי היהודים לפני השואה וכמאה תמונות מתקופת השואה. עוד יש בה חמש עשרה מפות המציגות את הקהילות היהודיות העיקריות, ביבליוגרפיה נבחרת, טבלה כרונולוגית מפורטת המתחילה בייסוד הקהילות היהודיות העתיקות ביותר ב-Cyrenaica במאה ה-4 לפני הספירה, מפתח שמות ומפתח מקומות, לרבות גרסאות שונות של שמותיהם.

נפתלי שטרן ז"ל, מחזור לראש השנה תש"ה - מהדורה ספרדית, יד ושם, ירושלים תשס"א-2002, 116 ש"ח.

לקראת ראש השנה תשס"ב פרסם יד ושם מהדורה בשפה הספרדית של המחזור של נפתלי שטרן ז"ל באלבום מפואר בעריכתו של ד"ר בלה גוטמן ושל נעמי מורגנשטרן. את המחזור לראש השנה כתב נפתלי שטרן. הוא שחזר בזיכרונו את התפילות כדי שיוכל לערוך תפילה בעבר האסירים במחנה וולפסברג גם בתנאים הבלתי אפשריים של עבודת הכפייה. התפילות לראש השנה נכתבו

בעיפרון על פיסות של שק נייר חום ששימש שק מלט.

נוסף על התפילות, הוא רשם גם פסוקים ואת שמותיהם של יהודים מסאטמר שנפטרו במחנה. תמורת הנייר ובדל העיפרון שילם במנות לחם אחדות, ולא אחת היה בהן כדי לחרוץ את גורלו של אסיר לחיים או למוות.

האלבום כבר יצא לאור אשתקד בשפות עברית ואנגלית, ויש בו תצלום פקסימיליה של התפילות ומאמרים על האמונה ועל התפילה בתקופת השואה, על מחנה וולפסברג ועל האמנות שנוצרה בתקופת השואה. המאמרים מלווים בציורים מקוריים וברישימונים מן המחנה.

המהדורה בשפה הספרדית יצאה לאור בזכות תרומתם של דוד ופרידה וייס לזכר הוריהם אליהו וגיטל וייס דל ואברהם וסימה חמלס דל.

אירועי יולי-אוקטובר

מפגש לרגל ההוצאה לאור של הספר **האם העצים פורחים אצלכם?** מאת מנחם מאיר ופרדריק ריימס

10 ביולי

מפגש לרגל ההוצאה לאור של הספר **בחסדי זרים** מאת ד"ר נחום בוגנר, בהשתתפות כארבע מאות איש, רובם היו ילדים בזהות שאולה בזמן השואה. האירוע התקיים בבית ווהלין, ובו נשאו דברים פרופ' ישראל גוטמן, שרה אבינון וד"ר נחום בוגנר. לאה נבנאל קראה משיריה, ונערך דיון בנושא "הסתרות ילדים במנזרים" בהנחיית פרופ' דן מכמן ובהשתתפות הניצולים סילבן ברכפלד, ינינה אקר ונורית בורנשטיין שהושתרו בילדותם במנזרים

12 ביולי

טקס אזכרה לציון חמישים ותשע שנה לשילוחם של ד"ר יאנוש קורצ'אק ושל ילדי בית היתומים שניהל למחנה ההשמדה טרבלינקה ופעילויות חינוכיות לזכרו. הטקס נערך ליד האנדרטה לזכרו של קורצ'אק ושל הילדים בהשתתפות חניכי קורצ'אק, מחנכים, חברי האגודה על שם יאנוש קורצ'אק, יושב ראש האגודה אהרון בלצ'נסקי, יושב ראש מועצת יד ושם פרופ' שבח וייס וחברי מועצת התלמידים והנוער הארצית הפועלת בחסות מינהל חברה ונוער במשרד החינוך. התלמידים ערכו סיור והשתתפו בסדנת חינוך במסגרת בית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם

5 באוגוסט

קרוב לחמש מאות אנשים השתתפו בקונצרט החזנות והידיש השנתי בבקעת הקהילות הנערך בשיתוף מכון תל אביב לחזנות, בניהולו המוזיקלי של ריימונד גולדשטיין ובהנחייתו וניהולו האמנותי של החזן נפתלי הרשטיק. חזן אורח: משה האשל מלונדון

8 באוגוסט

ערב לזכרו של ק. צטניק (יחיאל די-נור) באודיטוריום (ראו עמ' 15)

5 בספטמבר

פורום קבוצת החינוך של כוח המשימה הבין-לאומי לחינוך, לזיכרון ולחקר השואה בבית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם

11-13 בספטמבר

טקס האזכרה השנתי ליהודי בסרביה: סיור בבקעת הקהילות, טקס אזכרה באוהל יזכור ולאחריו כינוס באודיטוריום יד ושם

23 בספטמבר

טקס האזכרה השנתי באוהל יזכור לציון שישים שנה לרצח היהודים בשטחי אוקראינה ועצרת בבקעת הקהילות בהשתתפות חברת הכנסת מרינה סולודקין, גזבר הסוכנות היהודית חיים ציסלר, יושב ראש התאחדות יוצאי אוקראינה דוד לוי ומנכ"ל יד ושם ישי עמרמי. האירועים נערכו בשיתוף התאחדות יוצאי אוקראינה בישראל ובנוכחות עולים וניצולי שואה רבים יוצאי אוקראינה

24 בספטמבר

"מלחינים מטרזין מקיימים דיאלוג עם ברהמס" - נגינת קונצרט שהתקיים בטרזין באודיטוריום יד ושם. בתכנית מיצירות ברהמס, קראסה, ריינר, האס ואולמן

5 באוקטובר

העצרת השנתית של התאחדות יוצאי לודז' במוזאון תל אביב אזכרה שנתית ועצרת לזכר יהודי איטליה באוהל יזכור וכינוס באודיטוריום

11 באוקטובר

16 באוקטובר

טקס אזכרה ליהודי לבוב ואירוע לרגל ההוצאה לאור של הספר **עשן בחולות - יהודי לבוב במלחמה** מאת אליהו יונס

21 באוקטובר

אזכרה שנתית ועצרת של העמותה להנצחת קרבנות מחנות הריכוז לנדסברג-קאופרינג-דכאו באודיטוריום

22 באוקטובר

מפגש לרגל ההוצאה לאור של הספר **געגועים למנין** מאת יצחק קשתי בבית ווהלין, גבעתיים

25 באוקטובר

טקס האזכרה השנתי באוהל יזכור ליוצאי הארצות הבלטיות והתכנסות באודיטוריום

25 באוקטובר

מבקרים ביד ושם

ב-17 ביולי ביקר ביד ושם ראש ממשלת רומניה אדריאן נסטסה. הוא סייר בתערוכה "אין משחקים ילדותיים" וביד לילד" והניח זר באוהל יזכור. בתמונה: ראש ממשלת רומניה אדריאן נסטסה (משמאל) ומנהל היכל השמות אלכסנדר אברהם

ב-10 ביולי ביקרו ביד ושם מנכ"ל הסוכנות היהודית אהרן אברמוביץ וחברי פורום מנכ"לים. בביקורם הם סיירו בבקעת הקהילות, בתערוכה "אין משחקים ילדותיים", בהיכל השמות, ב"יד לילד" ובבית הספר המרכזי להוראת השואה.

ב-4 ביולי ביקר שר הדתות אשר אוחנה ביד ושם. בביקורו הוא סייר במוזאון ההיסטורי, ב"יד לילד" ובבית הספר המרכזי להוראת השואה.

ב-17 ביולי ביקר ביד ושם לני קרייזלברג - השחיין האולימפי שהשתתף בארץ במשחקי המכבייה. הוא סייר במוזאון ההיסטורי, בהיכל השמות, בתערוכה "אין משחקים ילדותיים" וביד לילד". בתמונה למטה: משתתפי המכבייה בביקור בבקעת הקהילות ביד ושם

ב-18 ביולי ביקרה ביד ושם דברה אופנהיימר, מפיקת הסרט שזכה באוסקר **ילדים ברועות זרים**. אופנהיימר הגיעה לביקור ראשון בישראל לרגל הקרנת סרטה בפסטיבל הקולנוע בירושלים. ביד ושם היא סיירה בתערוכה "אין משחקים ילדותיים" ובארכיון.

ישראל

ג'ק ומרילין בלו ביקרו ביד ושם במחיצת בתם ג'יין גרובמן ונכדתם אריאל וסיירו באתר בהנחיית ד"ר רוברט רוזט, מנהל הספרייה של יד ושם. ג'ק ומרילין בלו, עם פיליפ ושרה בלו ז"ל, הם התורמים להקמת קומת הספרייה בבנין הארכיון והספרייה.

בביקורם בעת האחרונה בישראל לרגל הענקת התואר נאמן ירושלים לאביהם ד"ר חיימה קונסטנטינו ממקסיקו, סיירו ויקטור, ליאון וד"ר ארתורו קונסטנטינו מניו יורק ביד ושם. משפחת קונסטנטינו תרמה להקמת אולם ההרצאות בבית הספר המרכזי להוראת השואה לזכר ג'ואן קונסטנטינו. חדולף טסלר, התורם לפרויקט חינוך בנושא "יהדות אורתודוקסית וחרדית בתקופת השואה" לאוכלוסייה החרדית, השתתף בפגישה עבודה עם סגל בית הספר המרכזי להוראת השואה, עם מיכאל פיישר, מנהל הפרויקט ומנהל מגמת הפיתוח בבית הספר, ועם עמוס גולדברג, מתאם הפרויקט.

נתן כץ, חבר המועצה המנהלת של האגודה האמריקנית ותורם למוזאון ההיסטורי החדש, ביקר בעת האחרונה ביד ושם, ובפגישה עם אבנר שלו, יושב ראש הנהלת יד ושם, ועם שעייה בן יהודה, מנהל אגף קשרי חוץ, העניק את תרומתו ליד ושם. בהזדמנות זו העניק נתן כץ לספריית יד ושם תרגום עברי של זיכרונותיו מהשואה.

האגודה האמריקנית, בשיתוף הקונסוליה הישראלית, נתנה את חסותה לטקס שנערך בפילדלפיה להענקת אות חסידי העולם למשפחת דן הרטוג מהולנד - דירק ומגריטה ז"ל ובנם גורט. גורט קיבל את התעודה ואת המדליה בשם המשפחה. מקס נתנס, אשר ניצל בזכות המשפחה ומתגורר כיום בישראל, נכח בטקס. עם הנואמים נמנו ג'ורא בכר, הקונסול הכללי של ישראל; אליסון י. שוורץ, סנטורית מדינת פנסילווניה; ויוסף שמוקלר, יושב ראש הפדרציה היהודית של פילדלפיה רבת.

חברי סניף מרילנד של האגודה האמריקנית נפגשו בעת האחרונה עם מרצים אורחים מבית הספר המרכזי להוראת השואה: שולמית אימבר, המנהלת הפדגוגית של בית הספר, ואירנה שטיינפלד, אשת חינוך בבית הספר. ג'ין שרייבמן הייתה יושבת הראש, ובין הדוברים היו התורמים לבית הספר ג'ק ומרילין פכטר ומנהל הפיתוח של האגודה האמריקנית שרגא י. מקל. עם האורחים בפגישה נמנו ברנדה מנדל, ג'וליוס מנדל, רגינה דוד ויינברג, לואיז וג'יי ויינברג, אמי ומרדכי גור, דבורה וכן שוסטר וכן שרייבמן.

חברי ההנהגה הצעירה ערכו קבלת פנים לציון אירוע הסתיו. הנואמת האורחת הייתה ויויאן ר' ספיץ אשר שימשה עיתונאית במשפטי נירנברג, ויושבי הראש של האירוע היו קרן טולדנו וסם פרנקו.

את הסדנה העוסקת ביחידת הלימוד של יד ושם **שנואים ומנודים** הציגה ד"ר מרלן ורשבסקי-יהלום, המנהלת החינוכית של האגודה האמריקנית, במסגרת תכנית לפיתוח אנשי סגל שכותרתה "מדעה קדומה לרצח עם". את האירוע ארגן המרכז לזיכרון והוראת השואה בגלן קוב, ניו יורק.

הלנה קוצ'ינסקי החליטה להנציח את משפחתה - הוריה אנה ושמואל גולדברג שנספו במחנה העבודה פוניאטובה (פולין) והורי בעלה אדולף ואדה קוצ'ינסקי שנספו בטרבלינקה. הלנה קוצ'ינסקי הרימה תרומה נכבדה ליד ושם, ועל פי בקשתה הופנתה התרומה להרחבת המבצע לגביית עדויות בווידאו מניצולי שואה החיים בישראל.

רחל דודו יונר, באמצעות אלכסנדר רוזנברג, שבו ותרמו ליד ושם. גם הם ביקשו להפנות את תרומתם להרחבת המבצע לגביית עדויות בווידאו.

בהמשך להחלטתה של הלן גורגיאלי מבת ים להפנות את תרומתה להרחבת המבצע לגביית עדויות בווידאו, הוצעו בעת האחרונה ביד ושם בני משפחת בעלה שנספו במחנה ההשמדה מיידנק והמשפחות סרצז, אדליסט וסלוביץ.

הלן גורגיאלי ביד ושם

ב-15 ביוני ביקרה ביד ושם קבוצת ידידים, ובהם המשפחות אקירוב, גולדמן, בן נפתלי, שקד ותדמור. הקבוצה סיירה ביד ושם סיור מקיף, והוצגו לפניו, בין השאר, תכניות הפיתוח של יד ושם בפתח שנות ה-2000 ואתגרי העתיד בתחום הנצחת השואה והנחלתה במאה ה-21.

במסגרת חשיפת פועלה של רשות יד ושם בכלל ושל אגודת נאמני יד ושם בישראל בפרט לפני חברי מגזרים שונים בארץ, ביקרו ביד ושם ב-6 ביוני עורך הדין ד"ר מאיר ליפא וכארבעים שותפים, עורכי דין ועובדי משרדו. האורחים סיירו באתר, והוצגה לפניו תכנית הפיתוח "יד ושם 2001". בסיום הביקור ציין ד"ר ליפא כי "החווייה הרגשית העצומה אשר נחשפה לפני שותפי המשרד ועובדיו בעת ביקורם ביד ושם תיחרת בלבם לעד". בהמשך הביקור העביר ד"ר ליפא בשמו ובשם כל אחד מעורכי הדין ועובדי המשרד שהשתתפו בביקור תרומה ליד ושם.

ד"ר מאיר ליפא בבקעת הקהילות

ב-22 ביולי פתחה האגודה בהחלת המבצע לאיסוף דפי עד, דפי ניצול, מסמכים וחפצים ולגביית עדויות בווידאו מניצולי שואה החיים בבית האבות "המבריא" כפר סבא. במבצע השתתפו נציגים מיד ושם ומתנדבים מסניפי ארגון גמלאי צה"ל - "צוות בכפר סבא, ברעננה ובהוד השרון וסטודנטים מאוניברסיטת תל

גביית דפי עד בבית האבות בסיוע צב"דקל מ"צוות" והסטודנטים מיכל בן צבי

אביב. כמאתיים וחמישים דפי עד ודפי ניצול נאספו, נמסרו חפצים ומסמכים (מכתבים, גלויות ותמונות), וניצולים הביעו את רצונם למסור עדות בווידאו.

ארצות הברית

האגודה האמריקנית למען יד ושם בראשותו של אלי זבורובסקי תקיים אירוע לציון עשרים שנה להקמתה ב-4 במבמבר במלון שרתון בניו יורק. אורחי הכבוד השנה יהיו המייסדים ועמודי התווך של האגודה האמריקנית. עם מייסדי האגודה נמנים אולו בארד, סם בלוך, טובי וצירלס דרוקויר ז"ל, פֶּיְה גוטספלד הלר, אלי ישראל קרקובסקי, מייילס לרמן, זיגמונד סטרושילץ ומרווין זבורובסקי. עם עמודי התווך של האגודה נמנים דורים גרוס, רומן קריגשטיין, סלי ויצחק לוינשטיין ז"ל, הנרי מייגור, וויליאם מנדל, מורי פנטירר, רוזה סטריגלר ואברהם צוקרמן. סניף טנסי של האגודה האמריקנית קיים אירוע התרמה, ובו הוצג המחזה *And Then They Came for Me* המתאר את חייה של אנה פרנק, את ידידה אווה שלוש ואד סילברברג ואת בני משפחותיהם בתקופת הכיבוש הנאצי בהולנד. בראש האירוע עמדו המייסדים ויושבי הראש המשותפים של סניף טנסי ג'יין ואנדי גרובמן, והשתתפו בו כארבע מאות איש. האירוע נערך במימון מרילין וג'ק בלו, תורמים חשובים ליד ושם. אנז'רן בלו, וג'ולי ומרטי בלו.

קנדה

ישראל אספר, Queen's Counsel, ביקר ביד ושם בלוויית רעייתו באבס. בעקבות הביקור החליט אספר לתמוך בכינוס הבין-לאומי בנושא "מורשת ניצולי השואה: ההשלכות המוסריות והאתיות לאנושות" המתוכנן להיערך באפריל 2002 ובסמינרים להכשרת מורים. אספר, יושב ראש קאן ווסט גלובל תקשורת, תומך בתכניות מרכזיות בקהילות יהודיות ולא יהודיות בקנדה ובישראל ומסור במיוחד לטיפוח הוראת השואה.

באירוע ההתרמה המוצלח של אגודת ידידי יד ושם בקנדה נאם נשיא ארצות הברית לשעבר ביל קלינטון. האירוע אפשר לאגודה הקנדית, בראשות הנק רוזנבאום, לקדם את מחויבותה להקמת האגף הקנדי בבית הספר המרכזי להוראת השואה. בראש ארוחת הערב שנערכה כחלק מהאירוע, עמד הארי קישלר, ומרילין סמרס, המנהלת הכללית של האגודה, עמדה בראש ארגון האירוע.

בעקבות פעילות של סולי קפלינסקי, מנהל דסק ארצות דוברות אנגלית של אגף קשרי חוץ ביד ושם, הורחבה פעילות האגודה הקנדית למונטריאול. הראשונה בפעילויות אלו הייתה הרצאה שנערכה בשיתוף קהילת "שער השמים". כמו כן, נערך מפגש לידידי האגודה במקום.

יד ושם ירושלים

גיליון 24, תשרי תשס"ב, אוקטובר 2011

יד ושם Yad Vashem

רשות הזיכרון לשואה ולגבורה

יו"ר המועצה: פרופ' שבת וייס
סגני יו"ר המועצה: ד"ר יצחק ארד
פרופ' אלי ויזל
ד"ר ישראל זינגר

יו"ר ההנהלה: אבנר שלו

מנכ"ל: ישי עמרמי

ראש המכון

הבין-לאומי לחקר

השואה:

פרופ' דוד בקר

המדען הראשי: פרופ' דן מכמן

יועצים מדעיים: פרופ' יהודה באואר

פרופ' ישראל גוטמן

חברי הנהלת

יד ושם:

לינדה אולמרט, ד"ר אבי בקר,
ד"ר יואל ברומי, פרופ' ישראל
גוטמן, סטפן גרייק, אברהם דובדבני,
משה העליון, השר מתן וילנאי, אלי
זבורובסקי, יחיאל לקט, נח פלוג, חיים
צ'סלר, אברהם קרן פז, פרופ' יוחנן
שטסמן, עו"ד דב שילנסקי, שמאי
שמעונביץ, חנית תירוש

מערכת כתב העת

עורכת ראשית: איריס חזנברג

עורכת בפועל: שחר לוי

חברי מערכת: ליסה דוידסון

קובי ריבלין

רכזת מערכת: אילנית פנחסי

עריכת הלשון: פנינה לוי

תרגום: חבר המתרגמים (בינל) בע"מ

סיוע: אלכסנדר אברהם

ירון אשכנזי

שעיה בן יהודה

רחל ברמן

רחל ברקאי

ד"ר בלה גוטמן

מירי גרוס

מיכאל טל

דליה כהן

איילה מזרחי

שרגא "מקל"

הלל סולומון

מיכאל פישר

צביה פריד

ד"ר רוברט רוזט

לילך שטרלר

ד"ר מוטי שלם

יהודית שן-דר

ציילום: יצחק הררי

ששון תירם - תו אור

הפקה: דפוס קל

עיצוב: סטפני ורותי עיצוב

© אפשר לצטט תוך ציון המקור.

ISSN 0793-6974

כתב העת מתפרסם

בסיוע חברת קניית השלום השקעות בע"מ.

כתובת המערכת

כתב העת יד ושם ירושלים

ת"ד 3477 ירושלים 91034

טלפון 02-6443413, פקס 02-6443409

yv.magazine@yadvashem.org.il

www.yadvashem.org

אנגליה

קרן הרולד חיים וינגייט תרמה לצורך שימור אוסף הספרייה של יד ושם. מרתה גרוס הרימה תרומה ליד ושם בטקס מרגש בראשית השנה לכבוד אמה המנוחה וחותניה שהושמדו בשואה.

אגודת ידידי יד ושם באנגליה מתכננת לקיים את אירוע ההתרמה הראשון שלה בחודש נובמבר. האגודה מתכננת פעילויות חינוכיות בשיתוף המחלקה לסמינרים למחנכים מחו"ל בבית הספר המרכזי להוראת השואה. המחלקה נמצאת בעיצומו של תהליך ארגון סמינרים וסדנאות למורים בלונדון. פעילויות אלו יסבסדו בחלקן באמצעות מלגה שנתית מקרן הצדקה של ויויאן ושמואל כהן.

האגודה האנגלית מינתה את אסתר הלד לממונה על תחום החינוך. הלד השתתפה בסמינר הקיץ האחרון לאנשי חינוך דוברי אנגלית שהיה בבית הספר המרכזי להוראת השואה.

גרמניה

ארווין טופל, ראש ממשלת באדן-וורטמברג; ד"ר ברנהרד ווגל, ראש ממשלת טורינגן; וולפגאנג קלמנט, ראש ממשלת נורדהין-ווסטפליה, ביקרו ביד ושם בחודש מאי והסכימו לתרום לפרויקט "שביל התקווה" בראשותו של ד"ר אדמונד סטויבר, ראש ממשלת בווריה.

ד"ר ו' הופף, מנכ"ל ליט.וורלאג וה-Bundeszentrale für Politische Bildung, יממן פרסום כתב עת של יד ושם בגרמניה בשפה הגרמנית. כתב העת ידון בסוגיות בנושא השואה תוך הדגשת ההיבט החינוכי ויפרסם את חדשות יד ושם.

שווייץ

אגודת ידידי יד ושם בשווייץ ערכה את אירוע הפתיחה הרשמי שלה בחודש ספטמבר. פרופ' יהודה באואר היה מרצה אורח באירוע. חברי הוועד המנהל של האגודה הם ד"ר רולף בלוך (נשיא), ד"ר רלף וייל (סגן נשיא), ד"ר דניאל לוינגר (גזבר), ד"ר יוסף בולאג (רואה חשבון) והרברט הרץ (מקשר לאזורים דוברי הצרפתית בשווייץ).

אמריקה הלטינית

בסוף חודש יוני הסירו ג'ני וורן ספיס מוונצואלה את הלוט מעל לוח בבית הספר המרכזי להוראת השואה המציין את תרומתם לסמינר לאנשי חינוך דוברי ספרדית.

בביקור שערכה בעת האחרונה בוונצואלה פרלה חזן, מנהלת דסק ארצות דוברות ספרדית, היא קיימה פגישות עם ידידי יד ושם. פגישות אלו הניבו תרומות מהרברט הירשפלד - לבית הספר המרכזי להוראת השואה, ומסמי שירו - להוצאה לאור של יד ושם.

ארבעה חברים של משלחת ונצואלה למשחקי המכבייה השש עשרה, בראשות מייק סאבו, ביקרו ביד ושם בחודש יולי.

במסגרת שליחות של הזדהות עם מדינת ישראל, ערכו בחודש יולי עשרים וחמישה נציגים מקהילת ונצואלה, בהם הרב פנחס ברנר, רוברטו קרויטורסקו, דניאל סלימק, חוזה בנזקן, הרב יצחק כהן, סימון וינשטיין ודוד בצ'נהיימר, סיור מקיף ביד ושם ואזכרה באוהל יזכור.

בביקור שערכו בעת האחרונה ביד ושם, תרמו חיים ומרים נקריץ (בן אברהם) מסן פאולו שבברזיל שלושה מכשירים לקריאת מיקרופילם לארכיון ולספרייה של יד ושם לזכר בנם יעקב ז"ל. נוסף על כך הם השתתפו בטקס הנחת אבן הנצחה במערת הזיכרון להוריהם שהושמדו בשואה. בביקורם תרמו בני הזוג לספריית יד ושם ספרים וסרטי וידאו על אודות השואה.

תרומה ליד ושם התקבלה מאבל פורסקה ממקסיקו.

מאיר כהן ממקסיקו תרם לסמינרים להכשרת מורים בספרדית.

דוד ומלכה גורג'ינסקי ממקסיקו, תורמים לבקעת הקהילות, ביקרו ביד ושם בחודש מאי ותרמו מצלמה דיגיטלית מיוחדת לארכיונים.

בלגיה

אגודת ידידי יד ושם בבלגיה כינסה פגישת פתיחה רשמית, ובה מינה ז'ק גרובר, יושב ראש האגודה, את בעלי התפקידים הבכירים. פרופ' ג'ורג' שנק ישמש סגן הנשיא, ופאני באומגרטרן תהיה הגזברית.

צרפת

יד ושם מתאבל על פטירתו של הידיד רב השנים ג'אק טופיול, ממיסדי אגודת ידידי יד ושם בצרפת.

רשות הזיכרון - יד ושם נתמכת בפעולותיה על ידי משרד החינוך והסוכנות היהודית לארץ ישראל.

